

1897

Wak 157

LESSEN

OVER DE

WELLEVENDEHEID

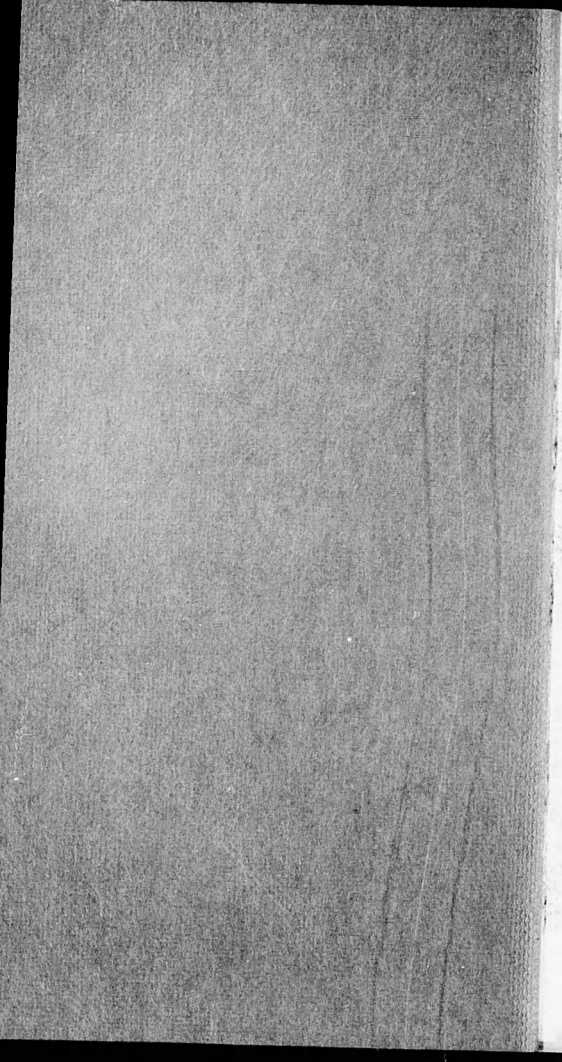
VOOR

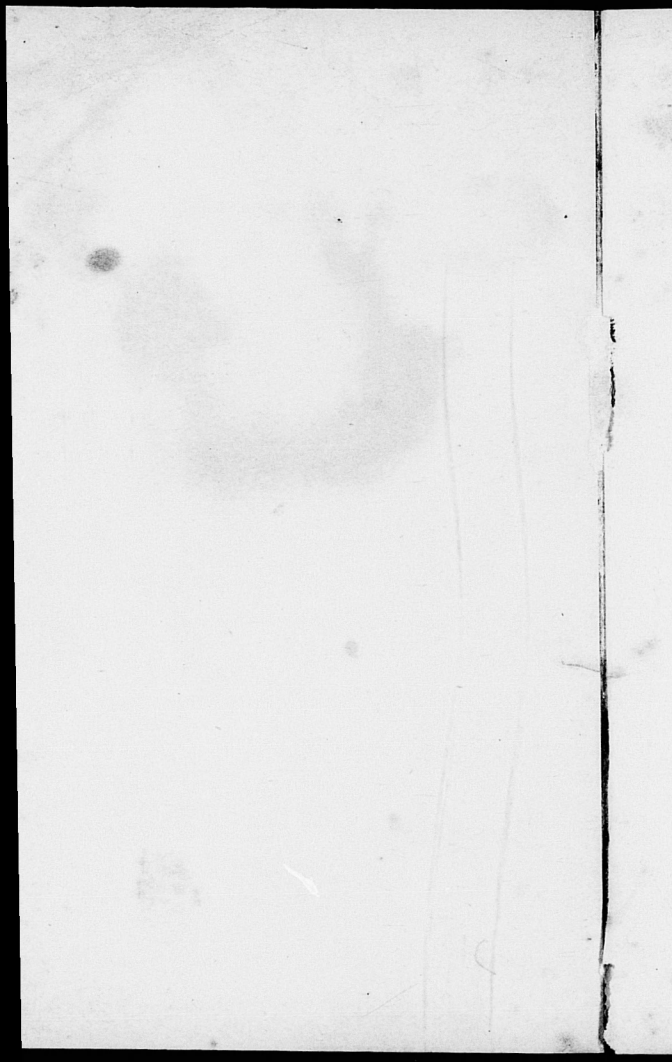
HEEREN.

NAAR HET ENGELSCH

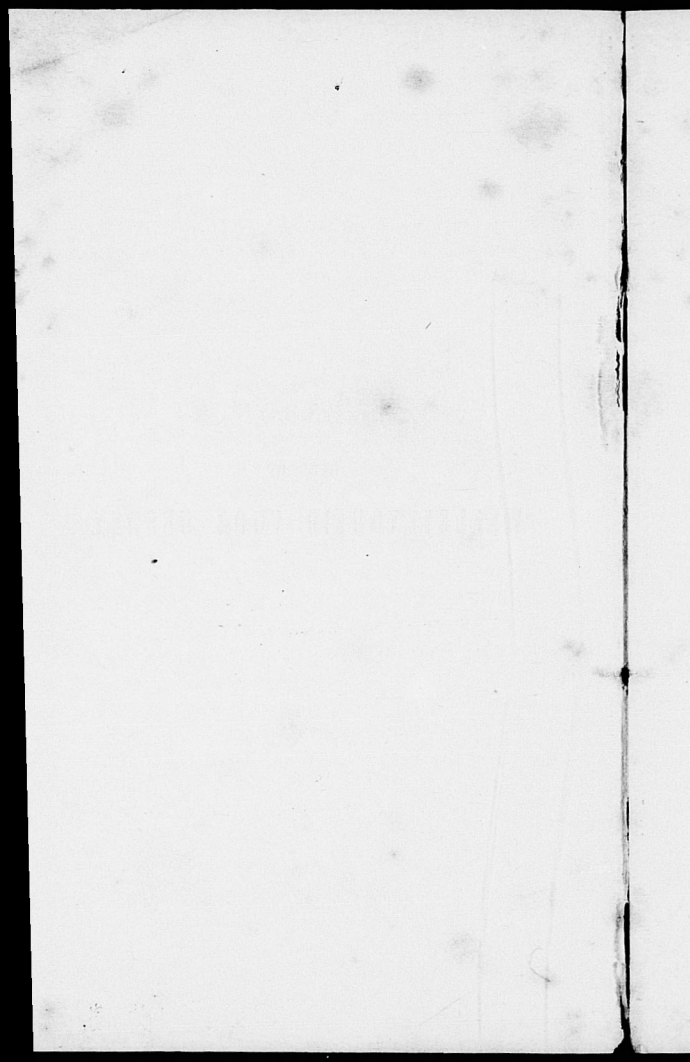
GOUDA,
G. B. VAN GOOR.

651

LESSEN
OVER DE
WELLEVENDEID VOOR HEEREN.

LESSEN

Vak

157
651

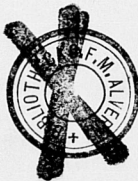
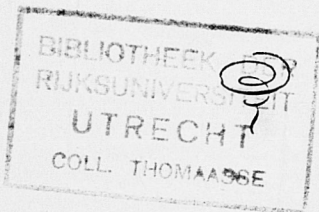
OVER DE

WELLEVENDEHEID

VOOR

HEEREN.

NAAR HET ENGELSCH

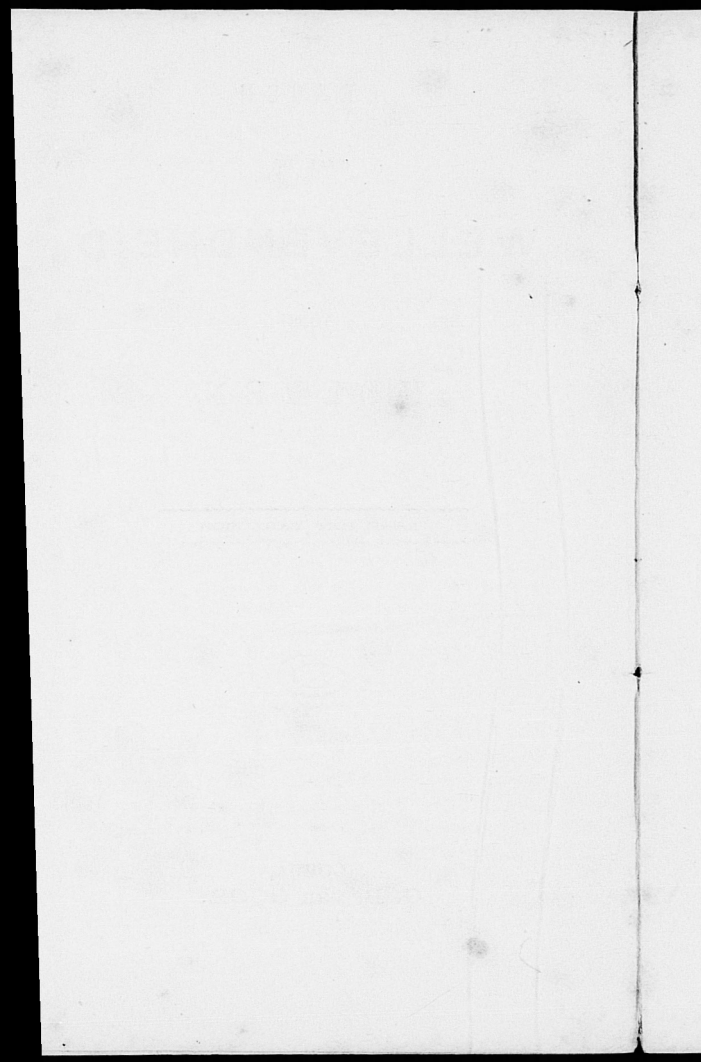
GOUDA,
G. B. van GOOR.

21

RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT

2201 2847

VOORREDE.

De WELLEVENDEHEID kan (zooals wij ergens zeiden), als de tweede zedeleer van het leven beschouwd worden. Hare wetten zijn, evenals alle andere, de algemeene uitwerkselen van de wijsheid en ondervinding der menschen van verscheidene geslachten. Zij vormen een wetboek, waarmede ieder welopgevoed mensch verplicht is bekend te zijn; en dit wetboek den lezer voor te leggen, zoo beknopt, aangenaam en duidelijk als het onderwerp dit slechts toelaat, is het doel van dit boekske. Wij hopen en vertrouwen dat het in alle opzichten een goede en aangename gids zal zijn.

Wij vragen verlof, ééne opmerking te maken alvorens te beginnen, en wel: dat men niet moet onderstellen, dat de Lessen over de Wellevendheid alléén geschikt zijn voor den jongeling bij zijne intrede in de wereld. Nergens geven zij zulke aangename en vruchtbare uitkomsten dan in den huiselijken kring. Ontdaan van hare stijve vormen, getemperd door liefde en gekoesterd door de liefelijkste indrukken, verbeteren zij daar zoowel het karakter als de zeden en dragen zij hare geurigste vruchten. Een heer zal even veel hofselijkheid toonen en al de kleine plichten der beleefdheid even goed zonder sout in acht nemen, jegens zijn

VOORREDE

moeder en vader, vrouw en familie als jegens een vreemde. De echte beleefdheid is niet gelijk aan een fraai kleed, dat men alleen draagt wanneer de omstandigheden dit vereischen. Het is een gewaad, dat nooit moet worden afgelegd; dat men nooit als te zwaar moet beschouwen; dat even natuurlijk en ongedwongen moet zijn als het kloppen van het hart. Wij begrijpen dat wij deze waarheid dien jongelieden, voor wie deze kleine handleiding bestemd is, niet genoeg op het hart kunnen drukken. Veel van hun eigen geluk in hun leven, zoowel als in dat van hen met wie ze leven, hangt af van de inachtneming harer voorschriften in den huiselijken kring;

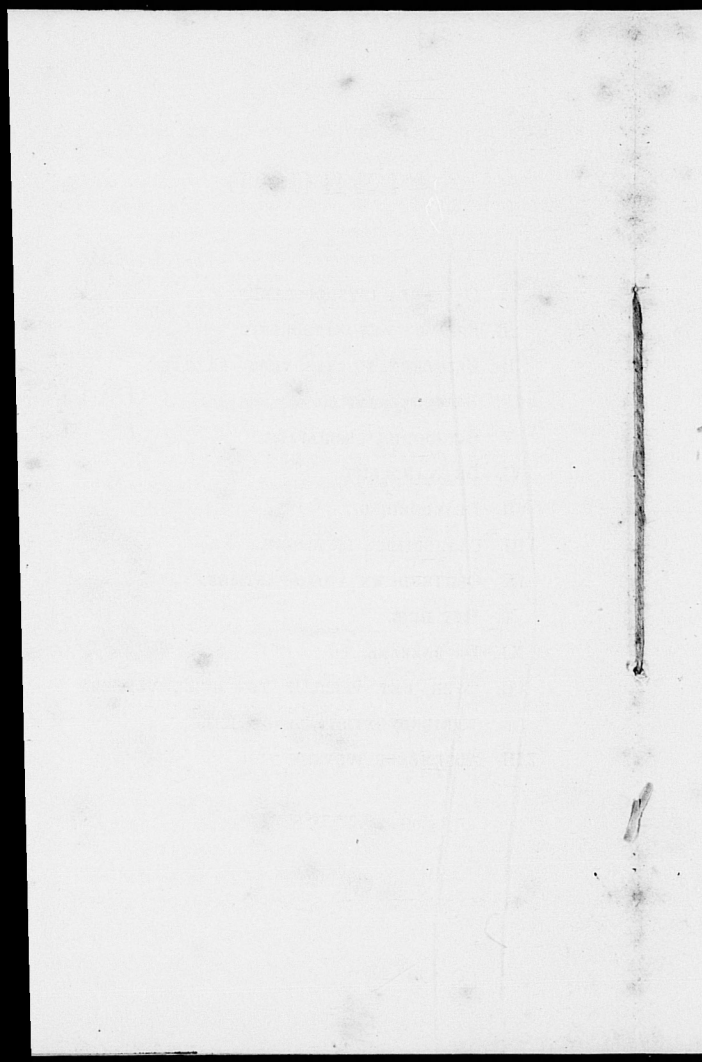

INHOUD.

- I. OVER HET INTRODUCEEREN.
- II. BRIEVEN VAN INTRODUCTIE.
- III. BEZOEKEN, SOIRÉES, VISITE-KAARTEN.
- IV. DE CONVERSATIE.
- V. UITNOODIGINGSBRIEFJES.
- VI. DE WANDELING.
- VII. DE KLEEDING.
- VIII. PAARDRIJDEN EN RIJDEN.
- IX. OCHTEND- EN AVOND-PARTIJEN.
- X. HET DINÉ.
- XI. DE BALZAAL.
- XII. OVER HET VERBLIJF TEN HUIZE VAN EEN
VRIEND, ONTBIJT, LUNCH, ENZ,
- XIII. ALGEMEENE WENKEN.

ETIQUETTE VOOR HEEREN.

I.

Over het introduceeren.

Door het aan elkander voorstellen van twee onbekende personen, laadt men eene groote verantwoordelijkheid op zich en staat men bij beiden voor elkanders achtenswaardigheid in. Neem nimmer die verantwoordelijkheid op U, zonder U in de eerste plaats af te vragen of die personen geschikt zijn om elkander aangenaam te wezen, of, in de tweede plaats, zonder U te verzekeren of het voor beide partijen wenschelijk is met elkaar bekend te zijn.

Stel altijd een heer aan eene dame, — nooit eene dame aan een heer voor. De ridderlijkheid der etiquette neemt aan, dat de dame onveranderlijk de eerste is, voor zoover haar recht van sekse betreft en dat de heer door het voorstellen vereerd is. Deze regel moet zelfs dan in acht genomen worden, wanneer de heer hooger in maatschappelijken rang geplaatst is dan de dame.

Stel bij gelijke sekse altijd de mindere aan de meerdere voor.

Stel nooit een heer aan een dame voor, zonder vooraf hare toestemming daartoe gevraagd te hebben.

Wanneer gij aan eene dame wordt voorgesteld, bied haar dan nooit de hand. Aan elkander voorgestelde personen bepalen zich bij de kennismaking tot het maken van eene buiging. Dames reiken nooit aan heeren de hand, behalve wanneer er eene bijzondere vertrouwelijkheid bestaat. In Engeland is dit anders.

Stel nooit ochtendbezoekers, die elkander toevallig ten uwent ontmoeten, aan elkander voor, of het moesten personen zijn, van wien gij reeds vroeger de toestemming hebt verkregen ze met elkaar in kennis te brengen. Bezoekers, die elkaar op deze wijze toevallig in het huis van een vriend ontmoeten, behoorren gemakkelijk en vrij om te gaan alsof zij goede bekenden waren. Dat zij beiden vrienden van den gastheer zijn, is een voldoende waarborg voor hunne achtenswaardigheid. Het verraadt veel onwetendheid en een slechte opvoeding, wanneer men bij dergelijke gelegenheden het stilzwijgen bewaart en terughoudend is.

Personen, die elkaar aan het huis van een vriend ontmoet hebben zonder aan elkander te zijn voorgesteld, behooren niet te buigen indien zij elkander later op eene andere plaats ontmoeten. Bij het maken eener buiging wordt bekendheid ondersteld, en personen, die niet aan elkaar zijn voorgesteld, zijn ook niet met elkander bekend.

Indien gij met een vriend wandelt en een derde u ontmoet of zich bij u voegt, bega dan niet de al te dikwijls bedreven fout om ze aan elkander voor te stellen. Gij hebt evenmin recht om dit te doen, als

wanneer zij elkander ten uwent bij een ochtendbezoek ontmoetten.

Er zijn echter sommige uitzonderingen op den regel van het voorstellen. Op een bal of op een avondpartij, waar gedanst wordt, kan de vrouw des huizes ieder heer aan iedere dame voorstellen, zonder vooraf hare toestemming te vragen. Eerst moet zij zich echter verzekeren of de dame tot dansen geneigd is; dit laatste moet echter niet uit consideratie voor den heer geschieden, dien zij voor het overige mag weigeren. Geen heer houdt er van, dat eene dame hem hare hand weigert, zij het slechts voor eene quadrille. Een broeder kan zijne zuster en een vader zijn zoon voorstellen, zonder eenige inleiding; maar alleen in geval dat zijn familie niet beneden de andere staat.

In het huis van een bekende kan de eene vriend den anderen introducereen, maar het geldt als regel, dat het beter is door de vrouw des huizes aan het gezelschap voorgesteld te worden. Eene dergelijke introductie heeft meer invloed.

Met het introducereen op avondpartijen heeft men bijna geheel gebroken. Personen, die elkaar in het huis van een vriend ontmoeten, zijn van zelf van dezelfde qualiteit en doen den gastheer weinig eer aan door achterdochtig en formeel te zijn.

Op het land vindt men nog gastheeren, die de oude mode volgen en iederen nieuwen gast aan het vergaard gezelschap voorstellen. Het is eene gewoonte, die niet spoedig genoeg kan afgeschaft worden en die den ongelukkig laatst komenden bezoeker in een zeer netelige positie brengt. Al wat hij doen kan is eene halve buiging te maken gelijk een concertzanger tegen-

over het publiek, en, zooveel mogelijk aller blikken te doorstaan.

Wanneer gij een salon binnentreedt, en uw naam verkeerd overgebracht, of door het gedruisch van het gesprek niet goed gehoord is, begeef u dan in eens naar de vrouw des huizes, zoo ge een vreemdeling zijt, en stel u zelve voor. Dit moet met de grootste eenvoudigheid geschieden, terwijl rang en stand zoo weinig mogelijk opgemeld moeten worden.

Een introductie op een bal, die slechts plaats heeft met het doel, om eene dame ten dans te leiden, geeft een heer geen recht, bij eene volgende gelegenheid voor haar te buigen. Indien hij die fout begaat, moet hij zich herinneren, dat zij er niet aan gehouden is zijn groet te zien of te beantwoorden.

II.

Brieven van introductie.

Geef of beloof niet te lichtvaardig brieven van introductie. Bedenk altijd dat, wanneer gij een brief van introductie geeft, gij u zelven eene verplichting oplegt omtrent den vriend, aan wien hij gericht is. Indien hij in een groote stad zooals Parijs of Londen woont, dwingt gij hem in zekere mate den vreemdeling naar eenige van die plaatsen voor publieke vermakelijkheden te leiden, waar elke hoofdstad overvloed van heeft. In ieder geval dringt gij hem tot de uitgave om den vreemdeling aan zijn tafel te noodigen. Wij kunnen niet angstvallig genoeg zijn in het schatten van den tijd en de beurs van een vriend en er niet te veel op bedacht zijn of de introductie aan beiden wel genoeg zal geven. Vraag u zelven altijd af of de persoon, dien gij aanbeveelt, passend is voor hem bij wien gij dit doet, en of het genot der kennismaking tijd en geld, die uitgegeven worden om hem te onderhouden, wel beloonen. Indien de vreemdeling in gewoonten of karakter lastig is, dan veroorzaakt gij uwen vriend verdriet in plaats van genot. Verplicht bij introductiën den eenen vriend nooit ten kosten van den anderen.

Zij, die van introductiebrieven voorzien zijn, moeten die aan den persoon zenden, aan wien ze zijn gericht,

na hun kaartje ingesloten te hebben. Geef een introductiebrief nooit in eigen persoon af. Dit toch plaatst u in de onwaardigste positie, die gij u kunt denken, en dwingt u te wachten, terwijl het schrijven gelezen wordt, gelijk een bediende, wien men belast heeft op antwoord te wachten. Er is nog een andere reden, waarom gij zelf niet de bringer uwer introductie moet zijn, namelijk, omdat gij den anderen dwingt u te ontvangen, of hij dit wil of niet. Het kan zijn dat hij slecht genoeg opgevoed is, om, ingeval de brief gezonden werd, er geen nota van te nemen, en, indien dit het geval is, zal hij u hoogst waarschijnlijk onvriendelijk ontvangen, indien gij u zelven er mede vertoont. Het is in ieder geval van uwen kant beleefder hem de keuze te laten, en, misschien ook aangenamer. Indien de ontvanger van den brief een mensch is van goede opvoeding, zal hij u den volgenden dag een bezoek brengen of zijn kaartje laten, welke beleefdheid gij nog in den loop van dezelfde week moet terugbewijzen.

Indien, van den anderen kant, een vreemdeling u zijn introductiebrief met zijn kaartje zendt, zijt gij door de wetten der wellevendheid en gastvrijheid gebonden, niet alleen om hem den volgenden dag een bezoek te brengen, maar die beleefdheid door anderen te laten volgen. Indien uwe positie dit toelaat, is de meest gepaste handelwijs, hem ten eten te vragen. Mocht dit buiten uwe macht zijn, dan hebt ge toch waarschijnlijk toegang tot eenige privaatgezelschappen, sociëteiten, schouwburgen of leeskabinetten, en kunt dus eenige uren afzonderen om hem op die plaatsen te brengen. Kortom, de etiquette wil dat gij al het mogelijke zult

doen om den vreemdeling genoeg te verschaffen, ware het alleen ter wille van den vriend, die hem bij u introduceerde.

Indien gij hem ten eten vraagt, is het een grooter compliment eenige personen daarbij te vragen dan met hem in tête-à-tête te blijven. Daardoor geeft gij hem de gelegenheid andere kennissen te maken, en ondersteunt uwen vriend in het doel, waartoe hij hem een introductiebrief bij u gaf.

Draag tevens zorg slechts zoodanige personen te vragen, aan wie hij bemerken kan dat ze zijns gelijken zijn in rang en opvoeding.

Een introductiebrief moet open zijn, niet alleen omdat uw vriend mag weten wat gij van hem gezegd hebt, maar ook als bewijs van het vertrouwen dat gij in hem stelt. Daar gij nooit zulk een brief zoudt geven, tenzij gij den naam van den houder met eere kondet noemen, zoo is de reden voor dezen regel der etiquette gemakkelijk te begrijpen. Door uwen vriend te verzoeken den brief dicht te maken, alvorens dien aan zijne bestemming te doen geworden, geeft gij hem stilzwijgend toestemming den inhoud te lezen.

Zorg dat het papier van uwen brief van de beste kwaliteit en van het vereischte formaat zij. Het Albert of Queen's formaat is het best voor deze einden geschikt.

Het is juist gezegd dat »oplettendheid op de kleinigheden der welvoegelijkheid een bewijs is van de achting, die men zich zelf zoowel als zijn vriend toedraagt.» In den beginne lastig, houden deze kleinigheden weldra op zaken voor het geheugen te zijn, en worden weldra tot gewoonte. Den door en door welopgevoe-

den man zijn zij een tweede natuur. Laat niemand, die in de samenleving een aangename indruk wil maken, ze verwaarloozen, en, boven alles, laat niemand ze als de opmerkzaamheid van een verstandig man onwaardig beschouwen. Het zijn juist die kleinigheden, die het gezellig verkeer zoo veraangenamen en welker kennis den beschaafden man van den lomperd onderscheidt.

III.

Bezoeken. — Levé's. — Visitekaartjes.

Een ochtendbezoek moet altijd in den winter tusschen 2—4, in den zomer tusschen 2—3 des middags afgelegd worden. Door dezen regel in acht te nemen, vermijdt gij binnen te vallen voor dat het *luncheon* *) afgenomen is en gaat gij vroeg genoeg om de vrouw des huizes één of twee uren te laten om zich voor het middagmaal te kleeden.

Draag altijd zorg bij het maken van ochtendbezoeken het *luncheon*-uur zooveel mogelijk te vermijden. Sommige dames nemen te half twee met hunne kinderen het middagmaal, en zijn dus niet voorbereid tot de ontvangst van vroege bezoekers. Wanneer gij eens de zekerheid hebt, dat dit 't geval is, draag dan zorg nimmer weer op hetzelfde uur uwe opwachting te maken.

Een goed geheugen voor deze kleinigheden is een der kenmerken eener goede opvoeding.

Ceremoniële bezoeken behooren kort te zijn. Zelfs indien er gang in het gesprek begint te komen, draag dan nog zorg dat uw bezoek niet langer dan een half uur duurt. Het is altijd beter dat uwe vrienden spijt hebben over uw vertrek, dan dat zij er naar verlangen.

---

*) Tweede ontbijt der Engelschen, op het vasteland echter tegenwoordig ook vrij algemeen in gebruik.

Bij het beantwoorden van ceremoniële bezoeken kunt gij, zonder onbeleefd te zijn, uw kaartje afgeven zonder binnen te gaan. Vergeet echter vooral niet naar den welstand der familie te vragen.

Zoo er bij de dames, die gij een bezoek brengt, dochters of zusters in huis zijn, kunt gij een punt der kaart omvouwen, om te kennen te geven dat de visite aan allen gebracht wordt. Het getuigt echter van een beteren smaak, om voor elk een kaartje te laten.

Behalve tot dankbetuiging voor »vriendelijke belangstelling», of om kennis te geven van het verlaten en terug komen in de stad, wordt het niet als tot dengoeden toon behoorende beschouwd, door een knecht kaartjes te doen rondbrengen.

Kaartjes, die men afgeeft bij het maken eener afscheidsvisite, hebben P.P.C. (*pour prendre congé*) in den hoek geschreven; sommigen echter gebruiker P D.A. (*pour dire adieu*).

Op het vasteland hebben heeren de gewoonte niet om iets voor hunnen naam te voegen. *Julius Achard* en *Paulus Beni* klinkt eenvoudiger, dan wanneer er *Mijnheer* of *Mijnheer de Graaf* voorafgaat. Sommige Engelschen hebben die gewoonte aangenomen, en het zou zeer te wenschen zijn, dat zij meer algemeen werd.

Eigenhandig geschreven naamteekeningen op visitekaartjes getuigen van pedanterie, en zijn alleen geoorloofd aan die personen, die uitstekende door hunne talenten en wier handschriften als curiositeiten kunnen beschouwd worden. Een kaartje met de handteekening van Charles Dickens of George Cruickshank voorzien, al ware het eene lithographie, zou van aanbelang zijn, terwijl een dergelijke van Jan Koole niet alleen zon-

der waarde zoude zijn, maar zelfs den eigenaar bespottelijk zou maken.

De visitekaartjes van heeren moeten de helft kleiner zijn, dan die van dames.

Condoleantie-visites worden teruggebracht in de week nadat het ongeluk plaats had, waardoor ze vereischt worden. Persoonlijk worden deze bezoeken slechts door bloedverwanten en zeer intieme vrienden afgelegd. Kennissen behooren kaartjes achter te laten, van smalle rouwranden voorzien.

Den eersten keer dat men na den dood van een der leden door de familie ontvangen wordt, behoort het tot den goeden toon lichten rouw te dragen.

Wanneer een heer eene ochtendvisite maakt, mag hij nooit zijn hoed, wandelstok of rijzweep in de vestibule laten, maar moet hij beide mede naar binnen nemen. Door anders te doen, zoude men zich aanmatigen te veel te huis te zijn; de hoed mag echter nooit op een tafel, piano of eenig ander meubelstuk gelegd, maar moet altijd bevallig in de hand gehouden worden. Indien gij u genoodzaakt ziet dien neer te leggen, zoo leg hem op den grond.

Parapluiës moeten altijd in den gang gelaten worden.

Neem nooit honden mede in de zitkamer, wanneer gij een morgenvisite maakt. Hunne pooten konden vuil zijn of zij konden op het gezicht van vreemdelingen beginnen te blaffen, of wel, wanneer zij te vriendelijk gezind waren, de vrijheid nemen op een damesjapon te gaan liggen of op de sofa's en leunstoelen te springen. Wanneer de lievelingskat van uw vriend reeds voor het vuur ligt neergeveld, kon

er een twist ontstaan, waarbij een der lievelingen misschien deerlijk zou gewond worden. Buitendien hebben verscheiden personen een bepaalden afkeer van honden, terwijl weer andere den hunnen nooit toestaan in de kamer te komen. Om al of om eenige dier redenen heeft een bezoeker het recht niet, zijnen vriend bij zijn eigen gezelschap dat van zijn hond op te dringen.

Wanneer gij, bij het ochtendbezoek aan een dame, een andere dame ontmoet, moet gij, wanneer deze vertrekt, opstaan en haar naar haar rijtuig vergezellen; gij moet echter zorg dragen weder naar de kamer terug te keeren alvorens gij zelf vertrekt, al is het ook slechts voor eenige minuten; dit na te laten zou den schijn hebben alsof gij de bezoeker vergezeld hadt; of kon, in ieder geval, zoodanig uitgelegd worden, alsof het gezelschap van uwe gastvrouw onvoldoende was om u bezig te houden, na het vertrek harer vriendin.

Wanneer andere bezoekers zijn aangekondigd, en gij reeds zoolang gezeten hebt als de wellevendheid vereischte, wacht dan tot zij gezeten zijn, sta dan op, neem afscheid van uwe gastvrouw en buig beleefd voor de nieuw aangekomen gasten. Men zal misschien op uw blijven aandringen, maar eens opgestaan zijnde is het beter te gaan. Er is een zekere *gaucherie* in gelegen, weer te gaan zitten en op nieuw afscheid te nemen.

Indien gij gedurende eene visite noodig hebt op uw horloge te zien, vraag er dan verlof toe en verontschuldigt u daarmee, dat gij nog andere afspraken hebt.

IV.

De conversatie.

Laat uwe conversatie zooveel mogelijk naar den aard van uw gezelschap zijn ingericht. Sommige mannen stellen zich tot wet om tegenover alle vrouwen voornamelijk gemeenplaatsen in hun gesprek op te nemen, even alsof eene vrouw tot niets anders dan tot beuzelen in staat was. Anderen daarentegen schijnen te vergeten in welk opzicht de opvoeding eener vrouw van die des mans verschilt, en begaan de tegenovergestelde fout door over onderwerpen te praten, waarmede de dames zelden bekend zijn. Eene vrouw van verstand heeft even veel recht over het eerste verstoord te zijn, als eene dame van gewone opvoeding over het tweede. Men kan eene beschaafde en geestige vrouw geen fijner compliment maken, dan door het gesprek zulk eene richting te geven, die toont dat men hare uitstekende talenten waardeert.

Vermijdt bij het praten met dames van eene gewone opvoeding alle onderwerpen over politiek, wetenschappen en handel, en kies alleen die, welke kans hebben hare belangstelling op te wekken.

Bedenk dat de menschen meer belang stellen in hun eigen zaken, dan in eenig ander ding wat gij kunt noemen. Indien gij wilt dat uw gesprek haar in alle opzichten aangenaam zal zijn, spreek dan met eene

moeder over hare kinderen, met eene jonge dame over haar laatste bal, met een schrijver over zijn pas uitgekomen boek, met een schilder over zijn stuk voor de tentoonstelling. Het onderwerp aangegeven hebbende, hebt ge alleen te luisteren; en gij kunt er zeker van zijn, niet alleen dat ge aangenaam, maar ook grondig zult leeren.

Draag daarentegen altijd zorg niet altijd de algemeene stof voor uw gesprek uit het beroep van den toegesprokene te kiezen; in hetgeen hun onmiddellijk aangaat belangstelling te toonen, is vleierend; maar te veel met hen over hunne kunst te spreken, zou doen denken, dat gij ze onbekend met andere onderwerpen achtet.

Gebruik geene klassische aanhalingen in de tegenwoordigheid van dames, zonder er vergeving voor te vragen of die te vertalen. Het mag echter alleen dan geschieden, wanneer geen andere zin zoo juist de meening uitdrukt. Zoowel in het gezelschap van dames als in dat van heeren, is een te sterk ten-toon spreiden zijner geleerdheid pedant en misplaatst.

Er is een zekere duidelijke, maar tevens onderdrukte toon, die slechts aan welopgevoede menschen eigen is. Een schelle stem is zoowel onaangenaam als gemeen. Het is beter te dwalen door het gebruik van een te lagen, dan van een te hoogen toon.

Herinner u dat alle dubbelzinnige uitdrukkingen gemeen zijn. Het gebruik daarvan is echter ongelukkig in den laatsten tijd sterk toegenomen, en ik heb Engelsche dames zelfs zich hooren verhoovaardigen op de onbeschaamde *chique*, waarmede zij sommige Americanismen gebruiken en andere vreemde uitdrukkingen, die

dagelijks gebezigd worden. Zulke gewoonten kunnen niet te streng berispt worden. Zij verlagen den toon der samenleving en den standaard der ideeën. Het is eene groote dwaling, dat het gebruik van dubbelzinnige uitdrukkingen geest zou kunnen vervangen.

Het gebruik van spreekwoorden in de conversatie is evenzeer gemeen; en woordspelingen moeten, behalve wanneer het kwinkslagen zijn, met zorg vermeden worden. Er is niets vervelender in gezelschap dan iemand die onophoudelijk geestelooze woordspelingen maakt.

Lang redekavelen, hoe aangenaam dit ook voor de daarbij betrokken partijen mag zijn, is echter voor alle anderen uiterst vervelend. Gij moet altijd trachten te voorkomen, dat het gesprek zich te lang bij hetzelfde onderwerp bepaalt.

Godsdienst is een onderwerp, waarover in gezelschap nooit gesproken moest worden; Het is dat onderwerp waarover de menschen gewoonlijk het meest verschillend denken, en waarbij zij het minst bedaard kunnen blijven.

Val nooit een persoon die spreekt in de rede. Het is zeer juist gezegd, dat men, »wanneer men een spreker in de rede valt, bijna even lomp handelt, alsof men, wanneer men met iemand wandelt, zich voor hem plaatste om hem het voortgaan te beletten.

Goed te luisteren is bijna een even groote kunst als goed te spreken. Maar het is niet genoeg slechts te luisteren. Gij moet trachten in het gesprek van anderen belangstelling te toonen.

Het wordt als bewijs van eene buitengewoon slechte opvoeding beschouwd, wanneer twee personen in een

gezelschap fluisteren of eene taal gebruiken, die voor allen niet verstaanbaar is. Tot het behandelen van uwe privaatzaken, moet gij een geschikten tijd en plaats bepalen, zonder anderen het slechte compliment te maken, ze van uwe conversatie uit te sluiten.

Indien zich een vreemdeling onder gasten bevindt, die niet genoeg van de taal verstaat om het gesprek te volgen, dan vordert de goede opvoeding, dat dit in zijn eigen taal zal voortgezet worden. Bij een diné wordt hetzelfde gedaan door hen, die bij hem zitten.

Indien gij bij het binnentreden van een bezoeker den draad van een aangevangen verhaal weder opvat, dan behoort gij hem in korte woorden te vertellen, wat voorafgegaan is.

Wees niet *altijd* geestig, zelfs dan niet, wanneer gij zoo begaafd waart, die waaschuwing noodig te hebben. Anderen bij iedere gelegenheid te overschaduwten is het zekerste middel om de gunst te verliezen,

Zie, doch staar nooit de menschen aan, met wie gij spreekt.

Ten einde in gezelschap de stof voor een algemeen gesprek te vinden, moet een man steeds goed op de hoogte zijn van het loopend nieuws en van de geschiedenis, ten minste van de laatste jaren.

Spreek nooit over onderwerpen, waar gij niets van weet, of het moet zijn om er inlichting over te ontvangen. Menig jong mensch verbeeldt zich, omdat hij tentoonstellingen en opera's bezoekt, een gewettigd kunstrechtter te zijn. Er is echter geene grootere dwaling en ook geen die meer algemeen begaan wordt.

Zij, die in hunne conversatie anecdoten aanhalen, moeten er voor zorgen, dat zij onveranderlijk kort,

geestig, welsprekend, nieuw en niet ver gezocht zijn."

Kwaadsprekendheid is een misdrijf, dat het minst van alle in een gesprek te vergeven is.

Wanneer gij met een man van rang spreekt, herhaal dan niet te dikwijls zijn titel. Slechts een ondergeschikte breekt iederen zin af door »Mijnheer!» of »Mevrouw!» Het is echter zeer goed te toonen, dat gij zijne positie niet vergeet door dergelijke zinnen, als: »ik meen, dat ik Uwe Excellentie reeds gezegd heb», of: »ik geloof Uw Eerwaarde zeide.....» In het algemeen echter moet gij een edelman op dezelfde wijze als een gewoon heer toespreken. De koningin bijv. wordt in een gesprek nooit anders dan »Mevrouw» genoemd.

V.

Uitnodigingsbriefjes.

Briefjes ter uitnodiging en tot aanneming eener invitatie moeten in den derden persoon en in den eenvoudigsten stijl geschreven worden. De oud-modische aanhef »hiernevens mijne groeten" wordt door de sierlijkste briefschrijvers niet meer gebruikt.

Alle uitnodigingsbriefjes worden tegenwoordig alleen op naam van de vrouw des huizes verzonden, bijv.

Mevrouw N... heeft de eer Mynheer en Mevrouw A. ten harent te noodigen ter bijwoning eener soirée op Maandag 14 Juni a. s.

Anderen verkiezen daarentegen weer onderstaanden vorm die op kaarten en schrijfpapier gedrukt, te koop is, met open plaatsen voor naam en datum:

„Mevrouw N.,

„Te huis,

„Maandag avond 14 Juni a. s.”

„Te huis" wordt echter voor minder deftig gehouden dan eene avondpartij, en heeft meer het karakter van hetgeen wij noemen: *een kopje thee en verder den avond te passeeren.*

Het antwoord op een uitnodigingsbriefje moet op de volgende wijze worden ingericht.

Mynheer en Mevrouw N. zullen met veel genoegen gebruik maken van de vriendelijke uitnodiging van Mevrouw M, voor Maandag avond 14 Juni a. s.

Gebruik bij het beantwoorden van een invitatie nooit de uitdrukking *„zich bedienen van.“*

Invitatie-biljet zoowel als antwoord behooren op klein formaat geschreven te worden en in passende enveloppen gesloten te worden.

Een heer behoort nooit anders dan rood lak en wit papier te gebruiken. Fantazie-papier, gekleurde randen, geparfumeerd, gekleurd lak en dergelijke elegante snuisterijen, behooren alleen in eene dames-cassette.

Vergeet nooit adres of datum op een brief, hetzij die over handel, aan een vriend of ceremoniëel is.

Brieven in den eersten persoon, aan vreemdelingen gericht, moeten beginnen met de woorden: *„Mijnheer“* of *„Mevrouw“* en eindigen met *„Ik heb de eer te zijn Uw zeer gehoorzame dienaar.“*

Er zijn menschen die dien vorm, uit een verkeerd geplaatste trots, liever niet gebruiken; maar het is niets dan een vorm, en, goed begrepen, bewijst zij eene trotsche nederigheid, die meer afdaling of toenadering bevat dan een minder formeele form.

Schrijf aan het einde van uw' brief, op een afstand linksch van uwe handteekening, den naam van den geadresseerde, bijv.:

Den Heer A... etc.

Gebruik zoo weinig woorden mogelijk, wanneer gij aan personen schrijft, die ver boven of onder u staan.

In het eerste geval begaat gij eene groote vrijpostigheid door van een groot man te veel tijd te verdienen; in het tweede geval, door te veel uit te weiden, toont men zich te gemeenzaam. Groote brieven zijn alleen bij de gemeenzame correspondentie geoorloofd.

Wanneer gij aan een koopman schrijft, begin dan

met zijn adres aan het hoofd van den brief te stellen, bijv

Den WelEd. Heer N... etc.

G... 28 Jan. 67.

Mijnheer!

Een brief, die op deze wijze is aangevangen, behoort op de volgende geëindigd te worden:

Hoogachtend ben ik

UEd. Dw. Dr.

N...

Brieven aan personen, die gij dikwijls in gezelschap ontmoet hebt, zonder intiem met hen te zijn geworden mogen beginnen met

Waarde Heer!

en eindigen:

Ik verbljff, waarde Heer

UEd. Dw. Dn.

Brieven, die aanvangen met:

Mijn waarde Heer!

aan personen, die gij waardeert en waarmede gij op vriendschappelijken voet zijt, mogen eindigen met:

Ik ben, mijn waarde,

Uw getrouwe of

Uw oprechte.

Het is zeer beleefd een brief zoo spoedig mogelijk te beantwoorden.

VI.

De wandeling.

Een welopgevoed man moet den rand van zijn hoed niet te veel achting betoonen. „Eene buiging”, zegt La Fontaine. „is een wissel op zicht”, want gij zijt verplicht die ten vollen bedrage onmiddellijk te betalen. De twee elegantste heeren van hun' tijd Karel II en George IV, lieten nooit na hun hoed af te nemen voor den minsten hunner onderdanen. Gedenk steeds deze twee voorbeelden, en bedenk, dat knikken of eenvoudig den rand van den hoed aan te raken, verre van hoffelijk is. Ware beleefdheid vordert, dat de hoed geheel van het hoofd genomen worde.

Wanneer gij kennissen ontmoet, met wie gij zoo gemeenzaam zijt, dat gij ze de hand reikt, licht uw hoed dan met de linkerhand op, om de rechter vrij te laten.

Indien gij op straat eene dame ontmoet, met wie gij zoo gemeenzaam zijt, dat gij haar kunt aanspreken, houdt haar dan niet staande, maar loop achter haar om, en wandel naast haar voort in de richting die zij volgt. Wanneer gij alles gezegd hebt, wat gij noodig hadt, kunt gij afscheid nemen.

Indien gij eene dame ontmoet, met wie gij niet bijzonder bekend zijt, zie dan eerst of zij u herkent alvorens gij voor haar buigt.

Wanneer gij eene bulging maakt tegen eene dame, die gij niet van plan zijt aan te spreken, neem dan uw' hoed met die hand af, die het verst van haar verwijderd is; bijv. indien gij haar aan hare rechterzijde voorbijgaat, gebruik dan uw linker-, indien gij haar echter aan de linkerzijde passeert, uwe rechterhand.

Zoo gij, te paard zittende, met eene dame die te voet gaat wilt spreken, moet gij afstijgen en uw paard bij den teugel leiden, ten einde haar niet de moeite te veroorzaken om tot u op te zien en genoodzaakt te zijn luider te praten, dan de goede opvoeding voorschrijft

Wanneer gij op straat of op publieke plaatsen vrienden of kennissen ontmoet, draag dan zorg dat gij hunne namen niet zoo luid noemt, dat gij de algemeene attentie op hen vestigt. Schreeuw nooit over straat en voer nooit een gesprek in een publiek rijtuig, behalve wanneer de persoon, met wien gij spreekt, naast u zit.

Wandelt gij met eene dame, belast u dan met ieder klein pakje, met de parasol of het boek, dat zij bij zich mocht hebben.

Wanneer gij zoo zeer al wat tot den goeden toon behoort vergeet, door op straat te rooken, vergeet dan ten minste nooit uw sigaar weg te werpen, alvorens gij eene dame aanspreekt.

VII.

De kleeding.

Een groot Fransch schrijver heeft even geestig als wijsgeerig gezegd dat de kunstenaar en de letterkundige slechts een zwarten rok behoeven aan te doen en hunne aanmatiging af te leggen om met het fijnste gezelschap gelijk te staan.

Men moet echter in aanmerking nemen, dat deze opmerking alleen voor genoemden geldig is, aan wien men echter, zoo ze al een kleine fout in kleeding of manieren begaan, dit gaarne vergeeft om den wille van hun naam en talenten.

Andere individuen zijn gedwongen daarvan eene studie te maken, wat wij op een andere plaats de „bijwetten der samenleving” genoemd hebben; het zou zeer goed zijn indien kunstenaars en letterkundigen dit ook meer deden. Het is niet voldoende dat een man knap is, of wel opgevoed, of goed van postuur; wil hij met waardigheid zijne plaats in de maatschappij innemen, dan moet hij met al datgene bekend zijn, wat wij ons in dit kleine boek hebben voorgesteld te onderwijzen. Hij moet boven alles weten hoe een kamer binnen te treden, hoe te buigen en hoe zich te kleeden. Van deze drie hoedanigheden is de laatste zeker de gewichtigste, omdat zij het meest in het oog valt.

Een heer moet altijd zoo gekleed zijn, dat zijne kleeding nooit opgemerkt wordt. Dit klinkt misschien als een raadsel hoewel dat het volstrekt niet is; het wil alleen zeggen dat de grootste netheid in de strengste eenvoudigheid gelegen is, en dat het ware bewijs van smaak in de kleeding van een heer bestaat in overeenstemming, deffigheid en het goed-staan. Zoo een vriend tegen u mocht zeggen: »wat een mooi vest hebt ge daar aan!» moogt gij er op rekenen, dat een minder mooi meer passend zou zijn. Wanneer gij hoort zeggen, dat Mijnheer N. kostbare juweelen draagt, kunt gij er zeker van zijn, dat hij te veel draagt.

Opzichtigheid en vertooning moeten altijd, maar bijzonder op het punt van kleeding, vermeden worden. Het toilet is het terrein, dat aan de schoone sekse behoort. Laat een verstandig man de weelde en den tooi daarvan aan zijne vrouw, dochters of zusters overlaten en zorgen dat hij om iets anders hooggeschat wordt, dan om het lorduursel van zijn overhemd of de sieraden van zijn horlogeketting.

Te veel met de mode mede te gaan getuigt evenzeer van wansmaak, als bij haar te veel ten achteren te zijn. Geen werkelijk wel opgevoed man volgt iedere nieuwe snede, die hij in het modelboek van zijn kleermaker vindt opgegeven. Alleen zeer jonge menschen en die niet in de hoogst aristocratische kringen verkeeren, maken zich aan deze dwaasheid schuldig.

De schrijver van »Pelham» heeft zeer juist gezegd, dat de jas van een heer niet te goed moet staan. Er is veel waarheid en een fijne opmerking in deze woorden gelegen. Wanneer het goed te nauwsluitend is, gelijkt men te veel op een kleermakersknecht. Dit

is de grootste fout, die wij in den smaak van den fijnstopgevoeden Franschman ontdekken. Zij zien er uit alsof ze uit een modejournaal zijn geknipt en missen die gemakkelijkheden in hunne kleeding, waardoor het bij den Engelschen heer blijkt, dat zijne kleederen aan hem en hij niet aan deze behoort.

Draag des morgens een overrok, een vest met twee reien knopen en lichte of donkerkleurige pantalon, naar gelang van het jaargetijde.

Draag in den avond, hoewel alleen in den schoot uwer familie, zwart, en kleed u niet alsof gij bezoekers verwachtet. Zoo gij zoons hebt, leer ze dan hetzelfde te doen. 't Is het achtgeven op deze kleine plichten binnenshuis, dat den man van opvoeding kenschetst.

Kleed u voor avondpartijen, diné's en bals in zwarten rok en pantalon, zwart zijden of laken vest, witte das, witte of grijze glacé-handschoenen en verlakt leeren schoenen. Geheel gekleed kan men een zwarte das dragen, hoewel die niet zoo elegant staat als een witte. Bij een diné alleen kan men een zwart fluweel vest dragen.

Laat uwe juweelen van de beste kwaliteit maar van het minst opzichtige maaksel zijn, en draag er niet te veel van. Een stel fijne knoopjes, een gouden horloge en ketting en een nette ring maken al de sieraden uit, die een heer dragen kan. Des morgens moet gij een zegelring dragen met uw naamcijfer of geslachtswapen voorzien, dien gij in den avond door een diamanten kunt vervangen. Uwe knoopjes moeten van waarde, doch klein zijn.

Men moet er bij de keuze van kleinoodiën wel op

bedacht zijn, dat kostbaarheid niet altijd het bewijs voor waarde is en dat een uitgezocht kunstwerk, zooals een fijne camée of een zeldzaam artikel, zooals een zwarte parel, een meer gedistingeerd bezit uitmaakt, dan een groote briljant, die ieder rijke en smakelooze ploert even goed kan koopen. Wat ringen betreft, zal ieder man van fijnen smaak aan een kostbaren antieken *intaglio* de voorkeur geven boven den duursten diamant of robijn, die bij de grootste juweliers te verkrijgen is.

De netste heer waarmede de schrijver bekend was en die aan bijna al de hoven van Europa verkeerde, droeg, wanneer hij in gala was, als hemdsknoopjes nooit anders dan drie groote zwarte paarlen van groote waarde, elk ter grootte van eene erwt en die er volstrekt niet fraai uitzagen.

Van alle kostbare steenen is de opaal de fijnste en de meest ongemeene. Geen parvenu zal een opaal kooper; onveranderlijk zal zijne keus vallen op de meer in het oog vallende edelgesteenten, zooals de robijn, saffier of smaragd.

Gebruik nooit anders dan een witten zakdoek, behalve wanneer gij snuift.

Zoo gij des morgens een sjaaldas draagt, die door een speld wordt vastgehouden, draag daarbij dan zorg datgene te vermijden, wat men schreeuende kleuren noemt. Wij hebben een turkooizen speld op een violetkleurige das zien dragen, hetwelk verschrikkelijk was om te zien; kies zoo veel mogelijk overeenstemmende en hunne bijkomende kleuren. Bij voorbeeld, wanneer de steen in uw doekspeld een turkoois is, draag die dan bij bruin of karmozijnrood met zwart, of zwart

met oranje. Zoo het een robijn is, met licht groen. Dezelfde regel is geldig ten opzichte der overeenstemming en tegenstelling van kleuren in uw vest en das. Dus zijn een zeemkleurig vest en een blauwe strik, of bruin en blauw of bruin en groen, of bruin en magenta, groen en grijs, alle goed overeenkomende kleuren,

Zelfs gedurende de grootste zomerwarmte moet men het dragen van licht gekleurde ochtendkleederen vermijden: terwijl kleederen, opzichtig door maaksel en kleuren, altijd achterwege moeten blijven.

Des morgens mogen gekleurde overhemden gedragen worden, maar zij moeten van een klein patroon en stemmige kleur zijn

Draag bij een gekleurd overhemd altijd een witten boord.

Draag nooit een pet, behalve wanneer gij op het land zijt of in den tuin; en zorg dat uw hoed altijd zwart is.

Wat de trouwkleeding voor een heer aangaat, zie de *„Etiquette voor het engagement en het huwelijk.”*

Zoo uw gezicht u noodzaakt een bril te dragen, laat die dan van het beste en lichtste maaksel zijn, en in goud of blauw staal gefat. Indien gij aan zwakte van het gezicht lijdt en een gekleurden bril moet dragen, laat dien dan met blauwe of licht blauwe glazen zijn. Groene glazen zijn afschuwelijk.

Laat u nooit zonder handschoenen op straat zien, en zorg dat deze altijd van glacé of kalfsleer zijn. Wollen of garen handschoenen staan onuitsprekelijk gemeen.

In dezen tijd van publieke baden en algemeenen vooruitgang, vertrouwen wij, dat het onnoodig is iets meer

te doen dan de aandacht te vestigen op de noodzake-
lijkheid van de meest nauwgezette helderheid wat het
lichaam betreft. Het haar, de tanden, de nagels, be-
hooren onberispelijk gehouden te worden; en een be-
morst overhemd, een vuile zakdoek of een licht vest
dat een dag te lang gedragen is, zijn zaken die nauw-
keurig vermeden moeten worden door ieder, die het
voorkomen van een heer wil bewaren.

VIII.

Rijden, zoo te paard als in rijtuig.

Laat bij het paardrijden, zoowel als bij het wandelen, de dame steeds aan de hooge zijde gaan. Wanneer gij eene dame helpt opstijgen, houd uw hand dan op behoorlijken afstand van den grond, opdat zij haar voet er in kunne plaatsén. Help haar, wanneer zij opspringt, door het opgeven van uw hand. Wanneer gij dit doet, is het altijd beter op een teeken van haren kant te wachten, opdat uwe hulp kome op het oogenblik dat zij den sprong doet. Tot dat einde is er niets beter dan het tellen van een, twee, *drie*, waarbij de sprong en de hulp bij den laatsten tel gelijktijdig plaats grijpen.

Wanneer de dame in den zadel zit, is het uw plicht den stijgbeugel voor haar te vatten en haren voet daarin te plaatsén. Wanneer dit heeft plaats gehad, heft zij zich van den zadel op, en gij helpt haar het rijkleed in orde brengen.

Zelfs dan wanneer er een rijknecht tegenwoordig mocht zijn, is het beleefder van de zijde van den heer zelf die dienst aan zijne schoone gezellin te bewijzen, evenals het voor hem beleefder is haar zelf een stoel aan te reiken, dan dit door een bediende te laten doen.

Indien de dame niet zwaar is, moet gij zorg dragen haar bij het opstijgen niet met te veel kracht op te geven.

Wanneer gij met eene dame rijdt, sta dan nooit toe dat zij de tollén betaalt.

Indien een poort moet geopend worden, behoeft het nauwelijks aangemerkt te worden, dat het uw taak is die open te houden tot de dame er door is.

Bij het rijden plaatst de heer zich altijd zoo, dat hij met den rug naar de paarden gekeerd zit, en laat de beste plaats aan de dames over.

Wanneer gij met eene dame alleen in een rijtuig zit, ga dan nooit naast haar zitten, behalve wanneer gij haar man, vader, zoon of broeder zijt. Zelfs wanneer gij haar verloofde zijt, behoort gij dezen regel der etiquette in acht te nemen. Wanneer men anders handelde, zou men zich geheel en al de onceremoniëele houding van een echtgenoot aanmatigen.

Wanneer het rijtuig stil houdt, behoort de heer het eerst uit te stijgen, ten einde de dame te helpen.

Bevallig een rijtuig in en uit te stappen is een eenvoudige, maar gewichtige begaafdheid. Zoo er slechts ééne trede is en gij van plan zijt u met het gezicht naar de paarden gekeerd neer te zetten, plaatst dan uw linkervoet op de trede en treedt het rijtuig met uw rechtervoet op zulk eene wijze binnen, dat gij in eens op uwe plaats komt. Indien gij met uw rug naar de paarden gekeerd zult zitten, stijgt dan op de tegenovergestelde wijze in. Wanneer gij het rijtuig binnentreedt, draag dan zorg dat gij uwen rug naar dien kant gekeerd houdt, waar gij u zult nederzetten, ten einde het onhandige keeren en wenden in het rijtuig te vermijden. Een heer kan er niet te veel op passen, dat hij bij het uit- en instappen, niet op het kleed der dames trapt. Hij moet tevens zorg dragen, dat hij ze niet tusschen het portier sluit.

IX.

Ochtend- en Avondpartijen.

De ochtendpartij is een nieuwe vinding; zij was aan onze voorouders en ook aan ons, tot voor korten tijd, onbekend. Buiten het seizoen wordt zelden eene ochtendpartij gegeven, dat wil zeggen gedurende de maanden Mei, Juni en Juli. Eene dusdanige partij duurt gewoonlijk van 2—5, terwijl men zich bezig houdt met spreken, muziek, gezelschapsspelen in de open lucht, biljart, hoogschieten, enz. De ververschingen worden gegeven in den vorm van een *déjeuner à la fourchette*.

Een elegant ochtend-toilet, goede manieren en eenige bekendheid met de nieuwtjes van den dag en bovengenoemde spelen, zijn alles wat een heer noodig heeft om eene morgenpartij met fatsoen bij te wonen.

Eene avondpartij begint te negen ure en eindigt omstreeks middernacht of iets later. Eene goede opvoeding vereischt, dat gij noch bij het begin komt, noch tot het laatst blijft. Gij komt en gaat naar welgevallen, en op deze wijze zijt gij, gedurende de drukte van het seizoen, wanneer er zooveel avondpartijen gegeven worden, in staat u op één avond op twee of drie plaatsen te vertoonen.

Doe altijd uwe handschoenen aan, alvorens de kamer binnen te treden, en draag zorg dat uwe laarzen en uw pantalon niet door stof of modder bevlekt zijn.

Wanneer gij aangediend zijt, begeef u dan onmiddellijk naar de vrouw des huizes en begroet haar, alvorens gij een ander uwer vrienden, die misschien in de kamer zijn, schijnt te zien. Bij groote en hoogst officiële recepties is de vrouw des huizes gewoonlijk bij de deur te vinden. Zijt gij echter door een menigte gasten van haar gescheiden, dan staat het u vrij diegenen toe te spreken, die gij op uwen weg, wanneer gij tot haar doordringt, ontmoet.

Begroeting van het geheele gezelschap, wordt tegenwoordig geheel achterwege gelaten. In gezelschap doet men dit alleen zijne vrienden en kennissen

Indien gij ten huize komt van iemand, waarmede gij kortelings kennis hebt gemaakt, en u te midden van personen bevindt, die u geheel vreemd zijn, bedenk dan dat gij door u onder één dak te bevinden, met elkander zijt bekend gemaakt, en daarom ook vrij met elkaar, als gelijken, behoort om te gaan.

U aan een tafel af te zonderen, en het te doen voorkomen, alsof gij verzonken zijt in de beschouwing van een album of eene illustratie, of, indien gij zulk een ongelukkige kennis ontmoet, u aan hem vast te klampen als een drenkeling aan een stroohalm, getuigt van een linkschheid, waarvoor blooheid geene verontschuldiging is. Een gemakkelijke en vrije manier om zich te bewegen, en de vaardigheid om eene conversatie te openen met diegenen, in wier nabijheid men zich bevindt, zijn de onmisbare geloofsbrieven van een welopgevoed man.

Blijf op een avondpartij niet te lang op dezelfde plaats. Zich verlegen te toonen om zich van de eene kamer in de andere te begeven, is een onfeilbaar teeken dat men een nieuweling in de samenleving is.

Wanneer gij verplicht zijt uw zakdoek te gebruiken, doe dit dan met zoo weinig geraas als mogelijk is. Den neus te snuiten alsof die een trompet ware, of, bij het gebruik van den zakdoek, het hoofd af te wenden, zijn plat burgerlijke gewoonten, die zorgvuldig moeten vermeden worden.

Sta nooit op het haardkleed met uw rug naar het vuur gekeerd, zelfs niet in uw eigen huis of dat van een vriend. Wij hebben zelfs welopgevoede mannen op avondpartijen die zelfzuchtige en domme fout zien begaan.

Bied nooit een ander den stoel aan, waarvan gij juist opgestaan zijt, tenzij er geen andere onbezet zij.

Wanneer na de aankondiging van het avondmaal door de gastvrouw geene dame aan uwe bijzondere zorg is opgedragen, bied dan uwen arm aan die dame, waarmede gij het laatst in gesprek zijt geweest.

Wanneer gij muzikaal zijt, wacht dan niet tot gij door de gastvrouw gedrongen of gebeden wordt, maar geef onmiddellijk gehoor, wanneer zij u de eer bewijst u tot zingen of spelen uit te noodigen. Bedenk echter tevens, dat alleen de vrouw des huizes het recht heeft u te vragen. Wanneer anderen dit doen, kunt gij ze op de een of andere beleefde manier weigeren; in geen geval moet ge echter toegeven voordat de gastvrouw u er toe aangezocht heeft.

Zoo gij »chansons comiques» zingt, draag dan zorg dat zij van de onberispelijkste soort zijn, en geschikt om noch den smaak, noch de vooroordeelen te kwetsen van het gezelschap waar in gij u bevindt. Op eene avondpartij, gegeven ter eere van eene aanzienlijke kleurlinge, hoorden wij een liefhebber zonder

nadenken het uiterst komieke, maar hier buitengewoon toepasselijk neger-lied van »Sally come up» aanheffen. Voor dat hij het eerste couplet had ten einde gebracht, had hij zijn misgreep bemerkt, terwijl hij zoo zeer van zijn stuk raakte, dat hij nauwelijks genoeg tegenwoordigheid van geest behield om aan het einde te komen.

Wanneer de partij zich tot een kleinen en gezelligen kring bepaalt en die spelen worden voortgesteld, welke de Franschen »*les jeux innocents*» noemen, aarzel dan niet er aan deel te nemen, wanneer gij daartoe aangezocht wordt. Het kan zijn dat zij eene kleine oefening van geest en gevatheid vereischen, en dat gij u niet berekend gevoelt daarin uit te blinken; maar het is beter dom dan vervelend te schijnen, en zij die voorkomend zijn kunnen altijd de een of andere bekwame gebuur vinden, die ze in het oogenblik van nood helpt. Het spel van »*conséquences*» is een, dat ongelukkig te veel gelegenheid geeft tot vrijheid van uitdrukking. Indien gij deel neemt aan dit spel, kunnen wij u niet te ernstig aanraden nooit een woord neer te schrijven, dat door de meest beschaafde vrouw niet zonder blozen overluid kan gelezen worden. Aardigheden van een dubbelzinnig karakter zijn niet alleen gemeen, maar verachtelijk.

In vriendenkringen worden dikwijls impromptu-charades georganiseerd. Tenware gij werkelijk enig talent voor dat vernuftspel en tevens genoegzame vlugheid van tong mocht bezitten, behoort gij te bedenken, dat gij door uwe onbedrevenheid bij het deelnemen aan dit spel de anderen verveelt of mishaaft en tevens uw eigen onbekwaamheid bloot legt. Gevolgelyk, wanneer uwe hulp werkelijk noodig is en gij door te weigeren

eene ondienst zoudt doen, behoort gij al uwe zinnen bij elkaar te roepen; zóódoende kunt gij, door de grootste bedaardheid en kalmte, vermijden onhandig en belachelijk te zijn.

Mocht na het soupé op eene partij, waar men niet van plan was te dansen, onverwacht eene quadrille worden voorgesteld, zorg er dan voor dat gij uwe handschoenen niet vergeet aan te doen voordat gij opstaat. Het is zeer goed, in geval van nood altijd een paar witte handschoenen in den zak tē hebben; maar zelfs zwarte zijn onder deze omstandigheden beter dan in 't geheel geene.

Hoewel gij over het algemeen niet van kaartspelen mocht houden, is bij het verkeer in de wereld een zekere kennis der etiquette en regels van sommige spelen, die het meest in gebruik zijn, zeer noodig. Indien een vierde hand tot het spelen van een robber vereischt wordt, of indien de rest van het gezelschap zich met een gezelschapsspel bezig houdt, zou men u van onbeleefdheid beschuldigen indien gij weigerdet mede te spelen.

De spelen, die in gezelschap het meest gespeeld worden, zijn whist, hombra en quadrille, loo, vingt-et-un en speculation.

Tot het spelen van whist zijn vier spelers noodig *). Zij trekken wie maats zullen zijn. Zij die de twee hoogste en die de twee laagste kaarten trekken zijn maats. De laagste van allen geeft kaart.

---

*) Zie: de Handleiding tot het Kaartspel naar het Engelsch van G. F. PARDON, *Gouda*, G. B. VAN GOOR; ook Handleiding tot het Hombra en Quadrille, *Leiden*, D. NOOTHOVEN VAN GOOR.

Getrouwde lieden moeten niet aan één tafel spelen, behalve wanneer het gezelschap zoo klein is dat het niet vermeden kan worden. Deze regel onderstelt, dat er niets leelijker staat aan een getrouwd paar dan eene oneerlijke geheime verstandhouding; maar buitendien, personen, die gewoonlijk samen spelen, weten zoo veel van ieders wijze van handelen onder gegeven omstandigheden, dat de kansen der medespelers niet geheel gelijk blijven.

Speel nooit om een hooger inzet, dan waarvan gij zonder hinder het verlies kunt dragen. Het spel moet alleen tot uitspanning, nooit tot prikkel dienen.

Geen welopgevoed persoon geraakt aan de speel-tafel uit zijn humeur. Gij hebt geen recht tot spelen, dan wanneer gij u volmaakt kalm weet te houden, als de fortuin u gedurende langen tijd den rug toekent, en bedaard de fouten voorbij te zien, die u w maat mocht maken.

Wanneer gij een middelmatig speler zijt, zeg dit dan alvorens gij u aan de whisttafel nederzet. Indien de anderen fijne spelers zijn, zullen zij u oneindig veel meer verplicht zijn wanneer gij hun verzoek afslaat, dan wanneer gij het aanneemt. In geen geval hebt gij recht door uw slecht spel hun vermaak te bederven.

Laat u nooit, zelfs niet om der beleefdheid wille, aanzetten, om een hoogen inzet te spelen. Wellevendheid is de tweede zedeleer van het leven, maar men moet zorgen dat zij nooit zwaarder weegt dan het hoogere wetboek van goed en kwaad.

Let er nauwkeurig op de stilte te bewaren wanneer iemand van het gezelschap muziek maakt of zingt; bedenk dat zij dit doen ten genoegen der overigen; en dat

dàn te praten evenzeer van eene slechte opvoeding getuigt, als wanneer gij aan een persoon, die met u spreekt, den rug toedraait en met een ander een gesprek begint.

Zoo gij zelf de uitvoerder zijt, herinner u dan dat in de muziek zoowel als in het spreken »korthed de ziel der geestigheid is.' Twee coupletten van een lied, of vier bladzijden van een stuk, zijn altijd genoeg om vermaak te verschaffen. Indien uw gehoor meer verlangt, zullen ze meer vragen; en het is oneindig meer vleierend om meer gevraagd te worden, dan de dankbetuigingen uwer hoorders te ontvangen, niet zoo zeer voor hetgeen gij ze ten beste hebt gegeven, dan wel daarvoor dat gij opgehouden hebt. Gij moet trachten die muziek, evenals die conversatie te kiezen, welke voor het gezelschap passend is. Een solo van Beethoven zal in sommige kringen even weinig passend zijn als een chanson comique in eene vergadering van kwakers. Speel voor hen die niet te lichte stukken, welke in dit seizoen opgang maken, iets van Balfe, Verdi, Glover, Cramer, Jullien, Ascher of dergelijke. Geef aan kenners, ten minste indien gij goed genoeg speelt om dit te wagen, zulke muziek ten beste, die geschikt is om aan de eischen van een fijnen smaak te voldoen. Voor alles, begin niets dat gij niet met gemak en juistheid kunt uitvoeren.

• Wanneer gij eene druk bezochte partij verlaat, is het onnoodig de gastvrouw op te zoeken, om haar formeel goeden nacht te wenschen. Door dit te doen zoudt gij misschien de gasten herinneren dat het laat werd, en veroorzaken dat ze opbreken. Indien gij de gastvrouw op uwen weg naar de deur ontmoet, neem dan zoo stil mogelijk afscheid van haar en verwijder u zonder de aandacht der overige gasten te trekken.

X.

Het diné.

Het is voor ieder heer van het hoogste gewicht met de kleinste bijzonderheden der etiquette, die daarop betrekking heeft, bekend te zijn Gemakkelijkheid om zich te bewegen, *savoir faire* en een goede opvoeding zijn nergens meer onmisbaar dan aan het diné, terwijl het gemis dezer eigenschappen ook nergens sterker in het oog valt. De manier om soep te eten en wat men met een kersenspit moet aanvangen, zijn gewichtige zaken, wanneer zij als maatstaf voor de opvoeding gebruikt worden, en het is niet te veel gezegd dat een man, die claret (rooden wijn) bij zijn visch vroeg, of erwten met zijn mes at, met recht tot straf zou verdienen uit beschaafde kringen gebannen te worden. Daar dit onderwerp een der belangrijkste is waarover wij hebben te spreken, zal men het ons vergeven dat wij hier eene toepasselijke anecdote inlasschen, die door den Franschen dichter Delille verhaald wordt:

Delille en Marmontel gebruikten samen het middagmaal op een dag in de maand April 1786; toevallig liep de conversatie over de manieren, die aan het diné moeten in acht genomen worden. Marmontel merkte aan hoe veel dingen een welopgevoed man verplicht was te weten, indien hij aan de tafel zijner vrienden wilde vermijden belachelijk te zijn.

„Zij zijn inderdaad ontelbaar,” zeide Delille, „en het vervelendste daarbij is, dat al de geest en het gezond verstand ter wereld niemand kan helpen om ze te raden, zonder dat ze hem geleerd zijn. Eenigen tijd geleden, bijv., beschreef de Abbé Cosson, die professor in de letterkunde aan het college Mazarin is, mij een diné te Versailles, waarbij hij tegenwoordig was geweest en waarbij hij met pairs, prinsen en maarschalcken van Frankrijk aan tafel had gezeten.

„Dan wil ik wedden,” zeide ik, „dat gij meer dan honderd fouten tegen de tafel-etiquette begaan hebt!”

„Hoe zoo?” antwoordde de Abbé eenigszins geraakt, „welke fouten kon ik dan maken? Ik geloof, dat ik juist gedaan heb wat anderen deden.”

„En ik, integendeel, wil mijn leven verdedden dat gij niets gelijk de anderen gedaan hebt. Maar laten we beginnen met het begin, en zien wie gelijk heeft. Daar hebt gij in de eerste plaats uw servet; wel, wat deedt gij er mede toen gij aan tafel zat?”

„Wat ik met mijn servet deed? Wel, ik deed juist als de overige gasten: ik ontvouwde het, spreidde het voor mij uit en maakte het bij een punt in mijn knoopsgat vast.”

„Zeer goed, *mon cher*; gij waart dan ook de eenige die dit deed. Niemand gaat op deze wijze met zijn servet te werk. Gij hadt het alleen over uwe knieën moeten leggen. Welke soep hadt gij?”

„Schildpadsoep.”

„En hoe hebt gij die gegeten?”

„Als ieder ander, denk ik. Ik nam in de eene hand mijn lepel, en in de andere mijn vork—”

„Uw vork! Goede hemel! slechts een wilde eet

soep met een vork. Maar ga verder. Wat naamt gij vervolgens?"

»Een gekookt ei.»

»Goed; en wat deelt gij met de schaal?"

»Zeker niet opeten. Ik liet die natuurlijk in het eierdopje.»

»Zonder die met uw lepel te breken?"

»Zonder die te breken.»

»Mijn waarde vriend, sta mij dan toe u te zeggen dat niemand een ei eet zonder de schaal te breken en het lepeltje er in te laten staan. En na uw ei?"

»Vroeg ik om *bouilli*»

»Om *bouilli*! Dat is eene uitdrukking, die niemand gebruikt; gij hadt om rundvleesch moeten vragen — niet om *bouilli*. Wel, en na de *bouilli*?"

»Vroeg ik den Abbé de Radonvillais om gevogelte.»

»Ongelukkige! Om gevogelte! gij hadt om kip of kapoen moeten vragen. Buiten de keuken is het woord »gevogelte» niet in gebruik. Maar dit alles heeft alleen betrekking op hetgeen gij eet; vertel mij iets van hetgeen gij dronkt en hoe gij er om vraagdet.»

»Ik vroeg champagne en bordeaux aan diegenen, die de flesschen voor zich hadden.»

»Weet dan, mijn goede vriend, dat slechts een koffiehuisbediende, die geen tijd mag verliezen, om champagne of bordeaux vraagt. Een heer echter vraagt *champagne-wijn* en *bordeaux-wijn*. En zeg mij nu eens hoe gij uw brood at?"

»Ongetwijfeld als iedereen; ik sneed het name'lijk met mijn mes in kleine vierkante stukjes.»

»Welnu, laat mij u dan zeggen, dat niemand zijn brood snijdt. Men breekt het altijd. Laten we nu

tot

»D

was

nig

koel

»

gee

zijn

Gij

het

gij.

wa

gij

de

be

w

m

u

g

g

t

s

S

l

o

tot de koffie overgaan. Hoe gebruiktet gij die?"

"Daarin kon ik mij ten minste niet vergissen; zij was kokend heet, zoodat ik van tijd tot tijd een weinig op het schoteltje stortte, en dat, als het afgekoeld was, uitdronk."

"*Eh bien!* dan hebt gij voorzeker gehandeld als geen ander heer in de kamer. Niets kan gemeener zijn dan thee of koffie in een schoteltje uit te gieten. Gij hadt moeten wachten tot het afgekoeld was en het dan uit het kopje hebben gedronken. En nu ziet gij, mijn waarde neef, dat gij er zoo ver van daan waart in alles juist als de anderen te handelen, dat gij in geen enkel opzicht de wetten gevolgd hebt, die de etiquette voorschrijft."

Eene uitnoodiging tot een diné behoort onmiddellijk beantwoord en bepaaldelijk aangenomen of afgeslagen te worden. Wanneer gij die eens aangenomen hebt, dan mag niets dan een zaak van het hoogste gewicht u uwe belofte doen verbreken.

De hoogste graad van beleefdheid bestaat bij die gelegenheid daarin, dat gij juist op uw tijd komt. Zoo gij te vroeg komt, zijt gij in den weg; komt gij echter te laat, dan bederft gij het diné, maakt de gastvrouw onstemd, en wordt door de overige gasten verwenscht. Sommige toongevers zijn zelfs van meening, dat op het punt van diné het beter is »niet» dan »laat» te komen, en één schrijver is zoo ver gegaan van te beweren: »indien gij niet aan het huis zijt vóór dat het eten wordt opgebracht, dan doet gij beter naar een restauratie te gaan en van daar een excuus te zenden, en niet het gezelschap te storen door flauwe verontschuldigingen, die niet dan koeltjes worden aangenomen."

Wanneer het gezelschap verzameld is, zal de gastvrouw aan ieder heer de dame aanwijzen, die hij naar de tafel moet geleiden; zoo deze eene vreemdelinge is, doet gij het best aan haar te zoeken voorgesteld te worden; is zij een vroegere kennis, zorg dan in hare nabijheid te zijn tegen dat het diné wordt afgeroepen; bied haar uwen arm aan en volg dan in de rij naar rangorde. Deze rangorde moet door den gastheer of de gastvrouw geregeld worden, daar de gasten gewoonlijk met elkander onbekend zijn, en elkanders maatschappelijken rang niet kunnen weten.

Wanneer het gezelschap van uitgezochten aard is, zal de gastheer wel doen met Debrett of Burke te raadplegen, alvorens hij zijne bezoekers rangschikt.

Wanneer er geen verschil van stand bestaat, moeten er andere aanspraken van voorrang in acht genomen worden. De dame die het meest vreemd is moet door den heer des huizes geleid worden, terwijl de heer die het meest vreemd is de vrouw des huizes tot geleider moet verstrekken. Getrouwde dames gaan voor ongehuwde, oudere voor jongere, enz.

Wanneer het diné is aangekondigd, biedt de gastheer den arm aan de aanzienlijkste dame, verzoekt het overige gezelschap met een paar woorden of door een buiging hem te volgen, en gaat allen voor. Dan behoort de vrouw des huizes te volgen, geleid door den heer, die het meest aanspraak op die onderscheiding heeft, en de overige gasten sluiten in die volgorde aan, welke vooruit door den gastheer is bepaald. De vrouw des huizes volgt echter gewoonlijk het laatst, opdat zij hare gasten in de voorgeschreven orde zie gaan; maar dit is niet gemakkelijk. Het is veel

beter dat de gastvrouw op hare plaats gezeten is, als de gasten de eetzaal binnentreden, opdat zij hun hunne zitplaatsen kunne aanwijzen en ze niet verward door-eenloopende vinde bij hare binnenkomst.

Het getal der gasten aan een diné behoort altijd naar de grootte der tafel bepaald te worden. Wanneer het gezelschap te klein is, kwijnt het discours, en een algemeene geest van somberheid heerscht over tafel. Voor ieder persoon behoort een ruimte van 6 a 7 palm ingeruimd te zijn. Eene partij behoort zoodanig aangelegd te worden, dat er evenveel dames als heeren zijn.

Het vereischt een zekeren tact om uwe gasten zoodanig te plaatsen, dat ieder hunner een gebuur naar zijn zin heeft, en daar het altijd veel tot het welslagen van een diné bijbrengt, is het wel waard dat men er op let. Zoo gij een geestig mensch of een goed spreker onder uwe gasten hebt, is het zeer goed hem omstreeks het midden der tafel te plaatsen, waar hij door iedereen gehoord en toegesproken kan worden. Het is bepaald verkeerd twee dergelijke personen in elkanders onmiddellijke nabijheid te plaatsen. Zij doen als 't ware elkander te niet. Evenmin is het raadzaam twee heeren van hetzelfde vak naast elkander te plaatsen, daar zij zeer licht geneigd zijn in een afzonderlijk discours te vervallen en niemand dan zich zelve te amuseeren. Een weinig kennis van de politieke en godsdienstige gevoelens zijner gasten zal een oordeelkundig gastheer in staat stellen, vele botsingen te voorkomen en een aangenamen geest aan tafel te doen heerschen.

De vrouw des huizes bekleedt aan tafel de eerste

plaats. De heer, die haar aan tafel geleidde, neemt de plaats aan hare rechterhand in, en de heer, die daarna in rang volgt, die aan hare linker. De heer des huizes zit aan 't benedeneind der tafel. De dame, die hij geleidde, zit aan zijn rechterhand, en die dan in rang volgt aan zijn linker.

De heeren die de dame van het huis behulpzaam zijn, behooren haar aan te bieden haar van hare plichten als gastvrouw te ontlasten. Verscheidene dames zijn er zeer wel mede gediend dus van den last van het voorsnijden ontheven te worden, en alle heeren, die eene uitnoodiging voor een diné aannemen, behooren er op voorbereid te zijn, wanneer die dienst vereischt wordt. Aan te bieden voor te snijden en het dan onhandig te doen, is een onvergeeflijke *gaucherie*. Ieder moet behoorlijk kunnen voorsnijden.

Ontdoe u zoodra gij gezeten zijt van uwe handschoenen, leg uw servet over uwe knieën, en het broodje, dat gij er waarschijnlijk in zult vinden, links van uw bord.

De soep behoort het eerst opgebracht te worden. Sommige personen, die de oude mode volgen, brengen de soep en den visch nog wel gelijktijdig op; maar »het is een gewoonte, die het grooter eer is na te laten dan na te volgen.» Het is nog meer oud-modisch en getuigt nog van minder goeden smaak, uwe gasten te vragen of zij »soep of visch» zullen gebruiken. Zij zijn even afgescheiden van elkander als de visch en het vleesch; en op alle goed geordende diné's treft men beide aan. In ieder geval staat het ongestvrij een gast tot het doen eener keuze te dwingen, wanneer hij naar alle waarschijnlijkheid zal verkiesen eerst

zijn soep en dan zijn visch te eten. Alle goed georganiseerde diné's beginnen met soep, zoowel in den zomer als in den winter. De gastvrouw behoort die rond te deelen, zonder ieder in het bijzonder te vragen. Het is evengoed een zaak, die van zelf spreekt, als het brood bij ieder couvert, en hun die er niet van houden staat het altijd vrij ze onaangeroerd te laten.

Eet uwe soep altijd zoodanig van den lepel, dat er geen slurpen gehoord wordt.

Indien de bedienden niet met wijn rondgaan, behoort ieder heer zijn dame en zich zelven onmiddellijk na de soep van sherry of sauterne te voorzien.

Gij moet nooit voor een tweeden keer vragen, noch soep, noch visch; gij vertraagt het volgende gerecht en doet het gezelschap wachten.

Bied uwe geburen nooit aan ze in dit of dat gerecht «te assisteeren.» Het woord is buitengewoon gemeen, en dit te meer om zijn voorkomen van fatsoenlijkheid. Uitdrukkingen als «mag ik u van wat kalfsvleesch dienen?» of «zal ik u aan wat zalm helpen?» zijn beter gekozen en getuigen ook van eene betere opvoeding.

Als regel kan men aannemen, dat het beter is uwe gasten niet te vragen of zij van de gerechten willen gediend zijn, maar de schotels rond te zenden en zich naar verkiezing daarvan te bedienen of niet. Op zeer groote diné's is het somtijds gewoonte *menu's* of opgaven van de volgorde der gerechten over de tafel te verdeelen. Men moet toestemmen, dat dit eenigszins aan een diné in het hôtél doet denken, maar het heeft het voordeel de gasten in staat te stellen hun gerecht te

kiezen, en, daar zij gewaarschuwd en er dus opgewa-
pend zijn, om, zooals de kinderen zeggen «een plaatsje
voor hunne lievelingskostjes open te houden.»

Zoo men u vraagt of ge wijn wilt, is het beleefd
denzelfden te nemen, welke hij drinkt, die u vraagt.
Indien gij eene dame verzoekt wijn te drinken, moet
gij vragen aan welken zij de voorkeur geeft en dan
u van denzelfden bedienen. Mocht gij echter om de
een of andere reden aan een andere wijnsoort de voor-
keur geven, zoo kunt gij daarvan gebruik maken,
mits gij hoffelijk toestemming vraagt.

Begin te eten zoodra gij gediend zijt, of, zoo uw
eten te warm is voor uw gehemelte, neem dan uw
mes en vork op en neem den schijn aan van te be-
ginnen. Op anderen te wachten is tegenwoordig niet
alleen oud-modisch, maar getuigt zelfs van eene slechte
opvoeding.

Geef nooit het bord, dat men u geeft, verder. Dit
is een staaltje van nog grooter onbeleefdheid en be-
hoort tot de gebruiken der vorige eeuw. De vrouw
des huizes, die u een bord toezendt, is het best in staat
aan haar eigen tafel te beoordeelen, wien de voorrang
toekomt.

Wanneer gij soep, visch, of eenig ander gerecht
voordient, bedenk dan dat het even onbeleefd is op
een bord te veel als te weinig te doen

Zilveren vischmessen zal men niet altijd, zelfs aan
de beste tafels, aantreffen; maar waar er geen zijn,
moet men een korstje brood in de linker- en de vork
in de rechterhand nemen. Er is geene uitzondering
op dien regel om visch te eten.

Wij onderstellen dat het bijna niet noodig zal zijn

onzen lezer te herinneren, dat men nooit, onder welke omstandigheden ook, zijn mes aan den mond mag brengen. Erwten worden met de vork, taarten, curry en alle soorten van podding met den lepel gegeten.

Dien visch altijd voor met een vischlepel, en taarten en poddings met een lepel, of, zoo noodig, met lepel en vork.

Asperges moeten met de aspergetang voorgediend worden.

Bij het eten van asperges is het goed te zien wat anderen doen en daarnaar te handelen. Sommige wel-opgevoede lieden eten ze met de vingers, andere snijden er de einden af en brengen ze met de vork naar den mond. Het zou moeilijk zijn te zeggen wat het best is.

Bij het eten van steenvruchten, zooals kersen, pruimen, enz., moest men liever denzelfden regel in acht nemez. Sommigen leggen de pitten uit den mond op een lepel en brengen ze zoo op hun bord. Anderen houden de hand voor den mond, spuwen ze onmerkbaar in de palm en leggen ze zoo ter zijde van het bord. Naar onze meening is de laatste manier werkelijk de beste, daar zij het uit-den-mond-nemen der pitten verbergt, hetgeen zeker de zaak van het meeste aanbelang is. Van eene zaak houden wij ons echter overtuigd, dat zij nooit uit den mond in eens op het bord mogen geworpen worden.

Wanneer gij iemand van saus bedient, schep die dan altijd aan den kant van het bord.

Zoo de dienstboden geen wijn rondschenken (hetgeen verreweg het best is), behooren de heeren de zorg op zich te nemen de naastbijzittende dames van wijn te voorzien. Tegenwoordig drinken de dames

meer wijn dan zij voor vijftig jaar deden, en de heeren moeten dus daaraan denken en ze telkens aanbieden. Dames kunnen niet wel om wijn vragen, doch zij kunnen dien altijd afslaan. In ieder geval houden zij er niet van veronachtzaamd te worden, of te zien dat de heeren overvloedig zich zelve bedienen, zonder er op te letten of de glazen hunner schoone geburen gevuld of ledig zijn. Jonge dames drinken aan tafel zelden meer dan drie glazen wijn; maar getrouwde vrouwen en zij die aan gezelschappen en overvloed gewend zijn, zullen er gewoonlijk vijf of zes drinken, zoowel in hun eigen huis als aan de tafel harer vrienden.

De gewoonte van met elkaar te klinken is bijna geheel uit de mode gegaan. Een heer mag de dame, die hij aan tafel geleidde of de vrouw des huizes, uitnoodigen met hem te drinken. Maar zelfs deze laatste overblijfselen dier oude gewoonte raken bijna geheel in onbruik.

Behalve wanneer gij een totaal afschaffer zijt, is het buitengewoon onbeleefd te weigeren een glas te drinken, wanneer men u daartoe uitnoodigt. Wanneer gij het aanneemt, hebt ge uw glas slechts een weinig aan te vullen, den persoon, die u vroeg, aan te zien, eene lichte buiging te maken en een teugje te drinken.

Het getuigt van eene bijzonder slechte opvoeding, alsdan uw glas te ledigen.

Sommige wijnen worden bij bepaalde gerechten gebruikt, volgens een oude gewoonte, zooals sherry en sauterne bij visch; rijnwijn en roode wijn bij gebraden vleesch; pons bij schildpad; port bij wildbraad; port of bourgonje bij wild (gevogelte); mousseerende wijnen tusschen het vleesch en het suikergoed; madera

bij lekkernijen; port bij kaas; en voor het dessert: port, tokayer, madera, sherry en roode wijn, Roode wijnen moeten nooit met ijs verkoeld worden, zelfs niet des zomers; roode wijn en bourgonje moeten altijd even warm gemaakt worden; claret-cup en champagne-cup moeten natuurlijk altijd van ijs voorzien zijn (een mengsel van rooden wijn of champagne met citroen, specerijen en ijs; een geliefkoosde drank in Engeland, die uit groote bokalen gedronken wordt).

In plaats van de wijnen in het koelvat af te koelen, hebben sommige gastheeren in de laatste jaren zuiver ijs op de tafel doen plaatsen, dat, in kleine stukjes, dient om in de glazen gedaan te worden. Dit is eene nieuwigheid, die niet te sterk gelaakt en niet te spoedig kan afgeschafte worden. Gesmolten ijs kan slechts de qualiteit en de geur van den wijn verminderen. Zij, die *wijn en water* willen drinken, kunnen om in ijs afgekoeld water vragen, maar het toont te veel zuinigheid van den kant des gastheers zijne gasten te noodzaken het ijs in hunne glazen te doen, terwijl de wijn beter uitwendig verkoeld had kunnen worden.

Bij het dessert moet bij iederen gast een zilveren mes en vork geplaatst worden.

Zoo gij aangezocht wordt vruchten voor dames in gereedheid te brengen, zorg dan dat gij dit steeds alleen met zilveren mes en vork doet, zonder ooit van uwe vingers gebruik te maken.

Het is zeer wijs zich nooit van een gerecht te bedienen, zonder te weten uit welke bestanddeelen het is samengesteld. Gij kunt er altijd den bediende, die het u toereikt, naar vragen, en hierdoor vermijdt gij

alle gevaar, de onbeleefdheid te begaan het te laten staan en te toonen, dat het u niet smaakt.

Spreek nooit wanneer gij iets in den mond hebt.

Dragg zorg nooit soep of poddings te proeven, alvorens zij voldoende zijn afgekoeld, daar gij, door dit voorbehoedmiddel voorbij te zien, al licht gedwongen zoudt worden tot het inslikken van iets dat gevaarlijk heet is, of genoodzaakt tot het onvergeeflijk andere uiterste, het weer op uw bord te spuwen.

Wanneer gij eet of drinkt, zorg dan dit zoo te doen, dat niemand hooren kan wat gij doet.

Glazen met lauw, geparfumeerd water worden bij het dessert naast iederen gast geplaatst. Daarin moogt gij de toppen uwer vingers doopen, en zedaarna weer aan uw servet afdrogen. Indien dit glas en de kleine handdoek, die er soms bij gegeven wordt, op uw dessert-bord geplaatst zijn, moet gij terstond dien doek aan de linkerzijde van uw bord en het glas er op plaatsen; op deze wijze laat gij den rechterkant voor de wijnglazen over.

Zorg dat gij met de vormen van alle soorten van wijnglazen, die gewoonlijk gebruikt worden, bekend zijt, opdat gij niet het een in plaats van het andere voorzet. Lange en nauwe, en zeer breede en ondiepe glazen worden voor champagne gebruikt; groote, bekervormige glazen voor bourgonje en andere roode wijnen; gewone wijnglazen voor sherry en madera: groene glazen voor rijnwijn; en eenigszins breede, fraai-gevormde glazen voor port.

Port, sherry en madera worden afgetapt. Rijn- en champagne-wijnen komen op tafel in de flesschen, waarin zij verzonden worden. Claret en bourgonje worden in

wijnkruiken rondgediend. Koffie en likeuren moeten rondgediend worden, wanneer het dessert omstreeks een kwartier op tafel geweest is. De dames verwijderen zich gewoonlijk na afloop daarvan.

Wanneer er geen bediende aanwezig is, moet de heer, die het dichtst bij de deur geplaatst is, die open houden om de dames er uit te laten.

Wanneer de dames de tafel verlaten, rijzen de heeren van hunne zitplaatsen op en gaan niet weer zitten voordat de laatste dame zich verwijderd heeft.

De bedienden verlaten de kamer, wanneer het nagerecht op tafel is.

Wanneer gij bij ongeluk iets omvergeworpen of gebroken hebt, verontschuldigt u er dan niet over. Laat uw spijt daarover op uw gelaat merkbaar zijn, maar spreek die niet uit.

Mocht gij de kleeding eener dame beschadigd hebben, maak er dan uw excuus voor, en help haardan, zoo mogelijk, om alle sporen van de schade te verwijderen.

Het getuigt van eene zeer slechte opvoeding, het laatste glas wijn uit de flesch, te weigeren of het laatste stuk vanden schotet, te laten liggen, alleen omdat dit het laatste is. Men toont daardoor vrees, dat de leegte niet weer zal kunnen worden aangevuld, het welk altijd eene belediging voor uwen gastheer is.

Bij het opsommen der kleine plichten en wetten, die aan tafel moeten worden in acht genomen, heeft een populair schrijver gezegd: »Het voornaamste waarop gelet moet worden aan een diné, — eveneens als onder alle andere levensomstandigheden van een heer — is, dat hij zich geheel meester en volkomen op zijn ge-

mak is. Hij spreekt bedaard; hij vervult de gewichtigste handelingen van den dag alsof hij gewone verrichtte. Evenwel is er geen zweem van beuzelen of gebrek aan ernst in zijn karakter; hij behoudt die waardigheid, welke hij zulk eene gelegenheid zoo goed staat. Hij verricht alle ceremonies, zonder dat hij echter den schijn heeft dit te doen. Hij kwijt zich van al de tafelplichten alsof de kunst hem ware aangeboren."

Voor hem, die een diné geeft, behoeven wij slechts twee opmerkingen te maken. Zoo hij vrijgezel is, deed hij beter zijn diné in een goed hôtel te geven, of het van Zomerdijk Bussink of Couvée te doen komen. Zoo hij getrouwd is, zal hij, naar wij onderstellen, met zijn vrouw en kok of keukenmeid beraadslagen; in ieder geval moet hij in het oog houden, dat het zijn plicht is zijne vrienden op de beste wijze, die zijne middelen veroorloven, te onthalen; en dat dit het minst is wat hij kan doen, om ze schadeloos te stellen voor het besteden van den tijd en van het geld, waartoe zij verplicht zijn, door aan zijne uitnoodiging gevolg te geven.

"Een vriend tot het middagmaal te noodigen," zegt Brillat Savarin, "maakt u verantwoordelijk voor zijn geluk zoolang hij onder uw dak verkeert." Verder: "hij, die vrienden aan zijn tafel ontvangt, en niet zelf het oog heeft laten gaan over de spijsen, die hun voor-gezet worden, is niet waard vrienden te hebben."

Een diné behoeft niet, om goed te zijn, uit eene groote verscheidenheid van gerechten te bestaan; maar ieder gerecht moet van de beste kwaliteit wezen en uitstekend zijn klaargemaakt. Dat, wat koud moet zijn, be-

hoort ijskoud, wat warm moet zijn, dampend heet te wezen; de bediening moet vlug en zonder gedruisch van de hand gaan, de gasten moeten goed geplaatst, de wijnen van de beste qualiteit, de gastheer opletend en hoffelijk, de kamer goed verlicht zijn, terwijl alles op zijn tijd behoort te geschieden.

Ieder diné moet met soep beginnen; dan volgt visch, terwijl er altijd het een of ander wild behoort te zijn. »De soep is bij een diné,» zegt Grisonod de la Regnière, »wat de vestibule bij een gebouw en de ouverture bij een opera is.»

Bij dit aphorisme hebben wij nog te voegen, dat een teugje cognac of curaçao bij het einde van het diné gelijk staat met de narede aan het slot eener comédie.

Met nog één andere opmerking sluiten wij: »Zonder fout de honneurs eener tafel waar te nemen, is eene der moeilijkste dingen in de samenleving. Het kon werkelijk, zonder veel vrees voor tegenspraak, verzekerd worden, dat nog geen man de volkomenheid in zijne betrekking als gastheer bereikt heeft, of het midden heeft weten te vinden tusschen zich te veel of te weinig in te spannen. Zijne groote bezigheid bestaat daarin, dat hij iedereen geheel op zijn gemak weet te stellen, al zijne begeerten te vervullen, en hem, in één woord, met alles, met menschen en zaken te bevredigen. Om dit te bewerken moet hij begaafd zijn met den tact van opmerking en met vlugheid van uitvoering; hij heeft gemak en vrijheid in zijne manieren; eene wereldkennis, die hem over niets doet verwondert staan; een kalmte van aard, die niets kan verstoren, en een zachtheid van karakter, die nimmer uitgeput raakt. Wanneer hij

anderen ontvangt, moet hij zich getroosten zich zelf te vergeten; hij moet alle begeerte om zelf te schitteren uitdooven, zelfs alle pogingen om zijn gasten door zijne conversatie genoeg te doen laten varen, en liever al het mooglijke aanwenden dat zij elkaar genoeg geven. Hij gedraagt zich jegens hen zonder te veel bedrijvigheid, zonder gemaaktheid. Hij wijdt hun zijne volle aandacht, zonder jegens hen eene beschermende houding aan te nemen; hij moedigt de beschroomden aan, brengt de zwijgenden tot spreken, en leidt de conversatie, zonder den toon daarin te geven. Hij die dit alles niet doet, schiet in zijn plicht als gastheer te kort, — *hij die het doet, is meer dan een mensch.*”

Tot slot mogen wij opmerken, dat men een slecht compliment maakt aan de gastvrouw en haar schoone gasten, door te lang in de eetzaal te blijven, nadat de dames vertrokken zijn; en dat het nog een bewijs van minder achting is, wanneer men zich bij haar voegt met een rood gezicht en zonder volkomen bewustzijn. Een fatsoenlijk man is altijd matig,

XI.

De balzaal.

Uitnodigingen voor een bal worden ten minste tien dagen vooruit rondgezonden, en ook wel, in het midden van het seizoen, drie weken of een maand.

Eene uitnodiging moet aangenomen of afgeslagen worden binnen een of twee dagen na de ontvangst.

Heeren, die niet dansen, moeten geen uitnodigingen van dien aard aannemen. Zij zijn slechts tot last in de balzaal, terwijl het daarenboven als een inbreuk op de wellevendheidsleer beschouwd moet worden, daar stil te staan of te zitten waar dames in de kamer zijn, die op een uitnodiging voor den dans wachten.

Een bal begint gewoonlijk ten half tien of tien ure.

Een man, die opstaat om te dansen zonder de figuren te kennen, maakt zich zelf belachelijk en brengt zijn dame in eene belachelijke en niet benijdenswaardige positie. Het is geen behoefte dat hij de passen kent. Het is voldoende, wanneer hij bevallig door den dans kan komen en als een bevallig cavalier zijn dame er door kan krijgen. Geen heer kan te goed walsen; maar in een quadrille passen te maken, is niet alleen onnoodig, maar overdreven.

Een heer kan een dame niet ten dans vragen, zoo hij niet te voren door een lid der familie van de gastvrouw aan haar is voorgesteld.

Treed nooit een balzaal binnen anders dan in vol avondcostuum en met witte of licht glacé-handschoenen

Een heer kan er niet genoeg acht op geven dat hij de kleeding der dames niet beschadige. De jongelieden onzer dagen zijn op dit punt onbegrijpelijk onoplettend, en achten het misdrijf dat zij begaan nauwelijks eene verontschuldiging waard. Cavalerie-officieren moeten in de balzaal nooit sporen dragen.

Herinner u, dat alle manieren, die op een Casino te gedoogen zijn, op een privaatbal zorgvuldig moeten vermeden worden. Het is voor eene goed opgevoede dame eene belediging bij het dansen haar hand achter u of tegen uw heup te houden. Wij hebben zelfs jongelieden van eene uitstekende opvoeding die fout tegen smaak en welvoegelijkheid zien begaan.

Vergeet nooit een bal-engagement. Het is de grootste achteloosheid waarmede een heer eene dame kan behandelen.

Bij den aanvang en het einde eener quadrille maakt de heer een buiging voor zijn dame, en buigt weer wanneer hij haar naar hare plaats geleidt.

Na afloop van den dans kan de heer zijne dame naar de ververschings-kamer geleiden.

Wanneer eene dame weigert met u te dansen, en dit daarna met een ander doet, zult gij wel doen hare dwaling toe te schrijven aan vergeetachtigheid of onbekendheid met de wetten der samenleving. De beleefdheid jegens uwen gastheer en gastvrouw vordert, dat gij nooit eene geringe persoonlijke grievé de oorzaak moogt doen worden van ongezelligheid of onaangenaamheid.

Een heer geleidt die dame, met wie hij het laatst

gedanst heeft naar het soupé; wacht tot zij zooveel ververschingen genoten heeft als zij wilde, en brengt haar dan naar de balzaal terug. Hoeveel genoeg en gij ook moogt vinden in het gezelschap van een enkele dame, zoo verbiedt echter de wellevendheid dat gij te dikwijls met haar zoudt dansen. Geëngageerde personen zullen wel doen zich dit te herinneren.

Het behoort tot den goeden toon uwen gastheer en gastvrouw eenige dagen na het bal een bezoek te brengen *).

---

*) Zie, voor een meer uitgebreid overzicht van de wetten waarnaar men zich op een bal te gedragen heeft: *Gids voor de Balzaal*, naar het Engelsch; Gouda, G. B. VAN GOOR.

XII.

Over het verblijf ten huize van een vriend; ontbijt, lunch, enz.

Een bezoeker is door de wetten van het gezellig verkeer er aan gehouden, zich in alle opzichten naar de gewoonten van het huis te schikken. Ten einde dit te kunnen doen, moet hij vragen, of dit door zijn bediende laten doen, wat die gewoonten zijn. Uw vriends ontbijt laat op tafel te houden, het middagmaal door gebrek aan punctualiteit uit te stellen. andere uitnodigingen aan te nemen en zijn huis slechts tot logement te gebruiken of de familie tot op gewone uren op te houden, dit alles zijn blijken van gebrek aan fijn gevoel en opvoeding.

Bij het ontbijt en lunch is stiptheid geen vereischte maar een logé moet altijd zorg dragen, dat hij niet het laatst aan tafel komt.

Noch bij ontbijt, noch bij lunch wordt een voorrang in acht genomen. Personen nemen plaats wanneer zij binnenkomen, en na hun morgengroet gewisseld te hebben, beginnen zij onmiddellijk te eten zonder op iemand te wachten.

Zoo gij bij het ontbijt brieven ontvangt, kunt gij die lezen, na vooraf aan de dame, die thee schenkt, verlof daartoe te hebben gevraagd.

Houd u altijd ter beschikking van hen, wier gast

gij zijt. Indien zij voorstellen te rijden hetzij te paard of in rijtuig, te wandelen, of op een andere wijze den dag door te brengen, kunt gij u verzekerd houden dat deze plannen zijn gemaakt met het oog op uw genot. Gij moet ze daarom met blijmoedigheid opnemen en met vrolijkheid er in toestemmen, en uw best doen gediend te schijnen en het ook te zijn, door de pogingen die uwe vrienden doen om u te onderhouden.

Gij moet nooit een boek uit de bibliotheek met u naar uw eigen kamer nemen zonder toestemming gevraagd te hebben dit te doen. Wanneer gij het ter leen hebt, behoort gij zorg te dragen dat het niet beschadigd wordt en er, zoo noodig, een omslag omheen doen.

Een gast moet trachten zich zelve zoo veel mogelijk te vermaken en dit niet geheel en al op zijn gastheer laten aankomen. Hij moet bedenken dat hij, hoe welkom ook zijnde, niet altijd noodig is. Gedurende den morgen is een heer, die niet jaagt, niet leest, geen brieven schrijft en niets anders doet dan door het huis dwalen en met de dames snappen, een onverdragelijke last. Vóór dit te worden deed hij beter naar de biljart-kamer te gaan en de queue te leeren hanteeren, of voor te geven dat hij zijn woord gegeven heeft, of in de omstreken te gaan wandelen.

Zij die *logé's* ontvangen moeten bedenken dat niets dan een oprechte gastvrijheid hen beter op hun gemak kan stellen, en hun de beste gelegenheid tot genot verschafft. Zij moeten daarbij bedenken dat verschillende personen, verschillende ideën op het punt van genot hebben, en dat de zekerste weg om een gast te vermaken daarin bestaat, dat men te weten zoekt te komen wat hem genot geeft.

Een logé moet het zooveel mogelijk vermijden de dienstboden overlast aan te doen, en ze een goede fooi geven als hij vertrekt.

Het teeken van ter ruste te gaan wordt gewoonlijk gegeven door het binnenkomen van een bediende met wijn, water en beschuit, ten minste waar laat gedieneerd en niet gesoupeerd wordt. Dit is het laatste wat des avonds gebruikt wordt, en wanneer dit door de familie genuttigd is, zal de logé wel doen zich naar bed te begeven.

XIII.

Algemeene wenken.

Bij het binnentreden van eene tentoonstelling of van een publiek gebouw, waar dames zijn, behoort een heer zijn hoed af te nemen.

Bij het opgaan van den trap behoort de heer de dame voor te gaan, bij het afdalen moet hij haar volgen.

Zoo gij dames naar een schouwburg of concert vergezelt, ga dan voor haar uit om baan te maken en hare zitplaatsen te verzekeren

Herhaal niet te dikwijls den naam van den persoon met wien gij spreekt; het getuigt altijd van de uiterste *hauteur* of van familiariteit. Wij hebben u reeds tegen de herhaling van titels gewaarschuwd. Eerbied kan altijd beter uitgedrukt worden in stem, manieren en houding, dan in eenige vorm van woorden.

Wanneer gij bij het doorgaan van eene menigte menschen genoodzaakt zijt achter elkaar te loopen, ga de dames dan altijd voor.

Laat de dame altijd aan de hooge zijde loopen; daardoor stelt gij u zelve tusschen haar en de voorbijgangers en laat haar het reinste gedeelte van het trottoir over.

Op publieke bals, in schouwburgen, enz., moet een heer nooit toelaten dat de dame betaalt voor ververschingen, rijtuigen, enz. Indien zij er op staat hem

later te betalen, moet hij zich natuurlijk naar haar verlangen schicken.

Noem afwezige personen nooit bij hun voornaam of bijnaam, maar altijd met: Mijnheer, Mevrouw, enz.; noem vooral echter nooit iemand bij de eerste lettergreep van zijn naam. Getrouwde lieden maken zich dikwijls aan deze in het oog loopende fout tegen den goeden smaak schuldig.

Zoo gij rookt, en eene dame, die gij ontmoet, wilt toespreken, werp dan onmiddellijk uw sigaar weg.

Rook niet korten tijd voor dat gij u in de tegenwoordigheid van dames begeeft.

Aan een jong mensch, die veelvuldig het huis van een getrouwd vriend bezoekt, is het veroorloofd, als bewijs dat hij de vriendschap, die hij geniet, waardeert, met Kerstmis of Nieuwjaar het een of ander boekgeschenk aan de vrouw of dochter van zijn vriend te geven. Het geven van Nieuwjaarsgiften (Etrennes) is tegenwoordig bij onze Fransche naburen tot eene kostbare en aanzienlijke hoogte geklommen; maar dit moet, zonder overdrijving of dwaasheid, bedacht worden, dat een gift het aanbieden moet waard zijn. Het is beter niets dan te weinig te geven. Aan den anderen kant bestaat de waarde van het geschenk niet alleen in kostbaarheid; integendeel maakt dit den niet vleienden indruk van betaling voor genoten waarde. De waarde van een gift moet ergens anders in bestaan dan in zijn duurte. Het geschenk kan door den gever van de een of andere ver verwijderde of beroemde plaats zijn medegebracht; het kan eenig zijn in bewerking; het kan ook zijne waarde daarvan ontleenen, dat het met een groot man

of gene groote gebeurtenis. in betrekking staat. Handschriften, vreemde curiositeiten en dergelijke zijn nette geschenken. Een schrijver mag zijn boek, een schilder zijne schets aanbieden. Voor het aanbieden van bloemen en wild bestaan geen uitzonderingen, en deze kunnen zelfs aan diegenen aangeboden worden, welke eene hoogere positie hebben dan de gever.

Wanneer gij aan een vriend of eene vriendin een boek ten geschenke geeft, schrijf er dan zijn of haar naam niet in voor dat dit u gevraagd wordt. Gij hebt geen recht om te onderstellen dat door dit toevoegsel de waarde zal verhoogd worden; en gij moet er ook niet vooraf van overtuigd zijn, dat uw gift zal worden aangenomen.

Weiger nooit een geschenk dan onder zeer buitengewone omstandigheden. Al is de gever nederig en de gift van geringe waarde, behoort gij toch den goeden wil en de bedoeling te waardeeren, en het met vriendelijkheid en onder dankbetulging aannemen. Zeg nooit »ik vrees dat ik u beroof,» of »ik schaam mij waarlijk het te nemen,» enz., enz. Dergelijke afbidende gezegden doen onderstellen, dat gij denkt dat de gever het u niet gunt of het niet bekostigen kan.

Schat nooit de gift, die gij zelf geeft, te gering; iets zonder waarde toch behoeft gij niet aan te bieden. Zeg evenmin dat gij het zelf niet noodig hebt of dat gij het weg zoudt werpen, zoo het niet aangenomen werd. Dergelijke tegenspraken zouden, indien zij waar waren, beledigingen zijn en niets beteekenen zoo ze valsch waren.

Een compliment, dat niet den stempel der waarheid en oprechtheid draagt, is geen compliment.

In tegenwoordigheid van anderen te geeuwen, zich uit te rekken, uw voet op een stoel te zetten, met uw rug naar het vuur gekeerd te staan, de gemakkelijkste zitplaats in het geheele vertrek te nemen, iets te doen wat onverschilligheid, egoïsme of minachting toont, is zonder twijfel gemeen en niet geoorloofd.

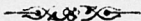
Indien iemand, die ouder of hooger in rang is, begeert, dat gij het eerst in een rijtuig zult stappen, of een vertrek zult binnen gaan, is het beleefder toe te geven en te gehoorzamen dan te weigeren.

Het toegeven aan en inacht nemen van de wenschen van anderen getuigt van de beste opvoeding.

Zie diegenen, welke tot u spreken, in het gelaat. Bluf nooit op uw geboorte, uw geld, uw groote vrienden of iets dat u behoort. Zoo gij gereisd hebt, breng dan dit niet ieder oogenblik in uw gesprek te pas. Iedereen kan reizen, zoo hij slechts geld en tijd heeft. De werkelijke verdienste daarvan is daarin gelegen, dat men te huis komt met ruimere inzichten, verbeterden smaak en een geest, bevrijd van vooroordeelen.

Geef een vreemdeling zijn vollen naam, bijv. Mijnheer de Vigny — nooit Mijnheer alleen. Zoo gij van hem spreekt en hij een titel heeft, geef hem dien dan. Adellijke vreemdelingen worden als Mijnheer toegesproken. Spreekt men over een vreemd edelman in zijne tegenwoordigheid, dan zegt men: Mijnheer de Graaf, of: Mijnheer de Baron. In zijne afwezigheid zeg dan: Mijnheer de Graaf de Vigny.

Spreek met een vreemde in zijn eigen taal. Zoo gij daartoe niet in staat zijt verontschuldigd u dan en vraag verlof om Hollandsch te spreken.

rich
uw
ste
den
nt,

be-
of
te

en

at.

n-

ng

s.

t.

n,

-

n.

-

n

.

-

o

.

t

Bij den Uitgever dezes is mede verkrijgbaar:

L E S S E N

OVER DE

WELLEVENDHEID

VOOR DAMES.

Prijs: 40 Ct.

G I D S

VOOR

DE BALZAAL.

Prijs: 40 Ct.

Deze Werkjes zijn alle uit het Engelsch vertaald
en door denzelfden Schrijver bewerkt.

d